

The Thirty-Third Word

{This Word consists of Thirty-Three Windows}

[While being the Thirty-Third Letter, this is also the Thirty-Third Word.]

In the Name of God, the Merciful, the Compassionate.

We shall show them Our signs in the furthest horizons and in themselves, so that it will become clear to them that this [Qur'an] is indeed the Truth. Is it not enough that your Sustainer witnesses all things? {Qur'an, 41:53}

Question: We would like a **concise explanation** of the ways man and the universe, that is, **the microcosm and the macrocosm**, point to **the necessary existence and unity of God** and **His dominical attributes and functions**, which the two parts of the above verse denote.

For **the unbelievers** have gone too far, they are saying: "For how long shall we say: '*And He is powerful over all things,*' and have to raise our hands?"

Answer: The thirty-three Words that have been written form thirty-three **drops** from the ocean of this **verse** and from **the seas of truth** which flow from it.

If you look at them, you will find your answer.

What we say now is only a **sort of hint** to the **sprinkling** of a single drop from the ocean.

For example, if a **wonder-worker** wants to build a splendid palace,

he first of all **sets** the **foundations** in a wise and **regular fashion**,

and plans them in a way **suited** to their future purpose and results.

Then he **skilfully divides** them into sections and **apartments**.

Next, he **orders** and **arranges** the apartments, and **decorates** them with tapestries, then **illuminates** them with electric lights.

#2

Then, in order to **renew** his **ingenious works** and **favours** in that **magnificent** and **adorned** palace,

he makes fresh creations and new **changes** and **transformations** in every level of it.

And then he installs a telephone in every apartment **connected** to his own abode,

Otuz Üçüncü Söz

{Otuz Üç Penceredir}

[Bir cihette Otuz Üçüncü Mektub ve bir cihette Otuz Üçüncü Söz]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُرِّيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

Sual: Şu iki âyet-i câmianın ifade ettiği vücub ve vahdaniyet-i İlahiye ve evsaf ve şunat-ı Rabbaniyeye, âlem-i asgar ve ekber olan insan ve kâinatın vech-i delaletlerini, **mücmel** ve kısa bir surette **beyan**larını isteriz.

Çünkü **münkirler** pek ileri gittiler. "Ne vakte kadar

وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

deyip, elimizi kaldıracamız?" diyorlar.

Elcevab: Yazılan bütün otuz üç adet Sözler, o âyetin denizinden ve ifaza ettiği **hakikat bahrinden** otuz üç **katredir**.

Onlara baksanız, cevabınızı alabilirsiniz.

Şimdilik yalnız o denizden bir katrenin **reşehatına işaret nev'**inden şöyle deriz ki:

Meselâ: Nasıl ki bir **zât-ı mu'ciznüma**, büyük bir saray yapmak istese:

Evvelâ **temellerini**, **esaslarını** **muntazaman** hikmetle **vaz'eder**

ve ilerideki neticelerine ve gayelerine **muvafık** bir tarzda tertib eder.

Sonra **menzillere**, kısımlara **meharetle tefrik** ve tafsil ediyor.

Sonra o menzilleri **tanzim** ve **tertib** ediyor. Sonra nukuşlarla **tezyin** ediyor. Sonra elektrik lâmbalarıyla **tenvir** ediyor.

Sonra o **muhteşem** ve **müzeyyen** sarayda **maharetini**, **ihsanatını** **tecdid** etmek için

her bir tabakada yeni yeni icadlar, **tebdiller**, **tahviller** yapıyor.

Sonra her bir menzilde kendi makamına **merbut** bir telefon raptedip birer

and opens up a window from each, so that his may be seen.

In just the same way, *And God's is the highest similitude, {Qur'an, 16:60}*

the Peerless Creator, Who is named with a thousand and one sacred Names such as All-Glorious Maker, All-Wise Sovereign, All-Just Arbiter,

willed the creation of the palace of the universe and tree of the cosmos, which forms the macrocosm.

He set the foundations of the palace, the tree, in six days through the principles of wisdom and laws of His pre-eternal knowledge.

Then He divided and formed it into the higher and lower levels and branches through the principles of Divine Determining and Decree.

...

Next, He adorned everything, each world, in an appropriate manner, like the heavens with the stars and the earth with flowers.

Then He manifested and made luminous His Names within the arena of those universal laws and general principles.

And then in a special way sent to the assistance of individuals crying out at the constraint of those universal laws His Names of Most Merciful and All- Compassionate.

That is to say, within those universal and general principles He has special favours, special succour, special manifestations,

so that everything may seek help from Him and look to Him at all times for every need.

Then from every apartment, every level, every world, every realm of being, every individual, from everything,

He opened up windows which would show Himself, that is, make known His existence and unity.

He left a telephone in every heart.

For now we shall not attempt to discuss those innumerable windows, which is anyway beyond our power.

Referring them to the all-encompassing knowledge of God,

we shall only point out in a concise and brief manner thirty-three Windows – since it corresponds to the blessed number of the tesbihat following the prescribed prayers, and for a more detailed explanation of this, which forms the Thirty-Third Letter and Thirty- Third Word and consists of gleams from verses of the Qur'an, we refer readers to the rest of the Words.

pencere açarak, her birinden onun makamı görünür.

Aynen öyle de:

وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى

Sâni'- i Zülcelal, Hâkim-i Hakîm, Adl-i Hakem ve binbir esma-yı kudsiye ile müsemma Fâtır-ı Bîmisal,

şu âlem-i ekber olan kâinat sarayının ve hilkat şeceresinin icadını irade etti.

Altı günde o sarayın, o şecerenin esasatını desatir-i hikmet ve kavanin-i ilm-i ezeli ile vaz'etti.

Sonra ulvî ve süflî tabakata ve dallara ayırıp, kaza ve kader desatiri ile tafsil ve tasvir etti.

Sonra her mahlukatın her taifesini ve her tabakasını sun' ve inayet düsturu ile tanzim etti.

Sonra her şeyi, her bir âlemi ona lâyık bir tarzda, meselâ semayı yıldızlarla, zemini çiçeklerle tezyin ettiği gibi, süslendirip tezyin etti.

Sonra o kavanin-i külliye ve desatir-i umumiye meydanlarında esmalarını tecelli ettirip tenvir etti.

Sonra bu kanun-u küllînin tazyikinden feryad eden ferdlere Rahman-ı Rahîm isimlerini hususî bir surette imdada yetiştirdi.

Demek o küllî ve umumî desatiri içinde hususî ihсанatı, hususî imdadları, hususî cilveleri var ki:

Her şey, her vakit, her haceti için O'ndan istimdad eder, O'na bakabilir.

Sonra her menzilden, her tabakadan, her âlemde, her taifeden, her ferdden, her şeyden,

kendini gösterecek yani vücudunu ve vahdetini bildirecek pencereler açmış.

Her kalb içinde bir telefon bırakmış.

Şimdi şu hadsiz pencerelerden elbette haddimizin fevkinde olarak bahse girişmeyeceğiz.

Onları ilm-i muhit-i İlahîye havale edip,

yalnız âyât-ı Kur'aniye'nin lemaati olan otuz üç pencereyi Otuz Üçüncü Söz'ün Otuz Üçüncü Mektubu'nun namazdan sonraki tesbihatın otuz üç aded-i mübarekine muvafık olmak için otuz üç pencereye icmalî ve muhtasar bir surette işaret edip, izahını sair Sözlere havale ederiz.

First Window

If we look, we see that all things and especially living creatures have numerous different needs and numerous different wants.

And those wants and needs are provided for them at the appropriate time, in unexpected ways, from places they do not know and their hands cannot reach; succour comes to them.

But the power of these needy beings is insufficient for even the smallest of those endless things they wish for; they cannot meet their needs.

Consider yourself: of how many things are you in need that your hands cannot reach, like your external and inner senses and their needs?

Compare all other living creatures with yourself.

See, just as singly they testify to the Necessary Existence and point to His unity,

so in their totality they show to the reason a Necessarily Existent One behind the veil of the unseen, a Single One of Unity, among titles of Most Generous, All-Compassionate, Nurturer, and Disposer.

O ignorant unbeliever and dissolute heedless one!

With what can you explain this wise, percipient, compassionate activity?

Deaf nature? Blind force? Senseless chance? Can you explain it through impotent, lifeless causes?

Second Window

While in their existence and individuality, things are in a hesitant, bewildered, and shapeless form among innumerable possible ways,

they are suddenly given a most well-ordered and wise aspect of individuality.

For example, every human being has on his face characteristics which differentiate him from all his fellow humans,

and it is equipped with utter wisdom with external and inner senses.

This proves that the face is a most brilliant stamp of Divine oneness.

And just as each face testifies to the existence of an All-Wise Maker and points to His existence,

so too the stamp which all faces display in their totality shows to the mind's eye that all things are a seal peculiar to their Creator.

Birinci Pencere

Bilmüşahede görüyoruz ki: Bütün eşya, hususan zîhayat olanların pek çok muhtelif hacatı ve pek çok mütenevvi metalibi vardır.

O matlabları, o hacetleri, ummadığı ve bilmediği ve eli yetişmediği yerden münasib ve lâyük bir vakitte onlara veriliyor, imdada yetiştiriliyor.

Halbuki o hadsiz maksudların en küçüğüne o muhtaçların kudreti yetişmez, elleri ulaşmaz.

Sen kendine bak: Zahirî ve bâtnî hasselerin ve onların levazımatı gibi elin yetişmediği ne kadar eşyaya muhtaçsın.

Bütün zîhayatları kendine kıyas et.

İşte bütün onlar, birer birer, vücud-u Vâcib'e şehadet ve vahdetine işaret ettikleri gibi,

heyet-i mecmuasıyla, güneşin ziyası güneşi gösterdiği gibi, o hal ve bu keyfiyet, perde-i gayb arkasında bir Vâcib-ül Vücud'u, bir Vâhid-i Ehad'i, hem gayet Kerim, Rahîm, Mürebbi, Müdebbir ünvanları içinde akla gösterir.

Şimdi ey münkir-i cahil ve ey fâsık-ı gafil!

Bu faaliyet-i hakîmaneyi, basîraneyi, rahîmaneyi ne ile izah edebilirsin?

Sağır tabiatla mı, kör kuvvetle mi, sersem tesadüfle mi, âciz camid esbaba mı izah edebilirsin?.

İkinci Pencere

Eşya, vücud ve teşahhusatlarında, nihayetsiz imkânât yolları içinde mütereddid, mütehayyir, şekilsiz bir surette iken,

Birden bire gayet muntazam, hakîmane öyle bir teşahhus-u vehî veriliyor ki;

meselâ her bir insanın yüzünde, bütün ebna-yı cinsinden her birisine karşı birer alâmet-i farika, o küçük yüzde bulunduğu

ve zahir ve bâtn duygularıyla kemal-i hikmetle teçhiz edildiği cihetle,

o yüz gayet parlak bir sikke-i ehadiyet olduğunu isbat eder.

Her bir yüz, yüzer cihetle bir Sâni'-i Hakîm'in vücuduna şehadet ve vahdetine işaret ettikleri gibi,

bütün yüzlerin heyet-i mecmuasıyla izhar ettikleri o sikke, bütün eşyanın Hâlık'ına mahsus bir hâtem olduğunu akıl gözüne gösterir.

O **denier!** To what workshop can you refer these stamps which can in no way be imitated, and **the stamp of Eternal Besoughtedness** which is on the totality?

#4

Third Window

The army of all the various **species** of animals and **plants** on the face of the earth **consists** of four hundred thousand **different** groups.

{The members of some of those groups, even, are more numerous than all the members of the human race from the time of Adam up to the Last Day.}

Their being **managed** and **raised** with **perfect balance** and **order** through their **sustenance**, papers, weapons, uniforms, **instructions**, and **demobilizations**, which are all different *with nothing being forgotten and none of them being confused*,

is a stamp of **the Single One of Unity** as brilliant as the sun which can in no way be doubted.

Who other than One possessing boundless **power**, **all-encompassing** knowledge, and infinite **wisdom** could have any part in this **administration**, which is wondrous to the utmost degree.

For if one who cannot administer and raise **all together** these **species** and **nations**, *which are one within the other*, interferes with one of them, he will throw the lot into disorder.

Whereas according to the meaning of, **So turn your vision again, do you see any flaw?** {*Qur'an, 67:3*} there is no **sign** of confusion.

That means not so much as a finger can interfere.

Fourth Window

This is the **acceptability** of the **supplications** offered **through the tongue of latent ability** by all seeds, and **through the tongue of innate need** by all animals, and **through the tongue of exigency** by the desperate.

Yes, just as all these innumerable supplications are **observedly** accepted and **responded** to,

so **in a large measure** do they in their entirety **self-evidently** indicate and point to an **All-Compassionate and Generous Creator**, **the Answerer of Prayer**.

Fifth Window

We see that things and **particularly** living beings come into existence **of a sudden**, **instantaneously**.

But, while things which appear suddenly out of a **simple** substance should be simple, **formless**, and **without art**,

Ey **münkir!** Hiçbir cihetle kabil-i taklid olmayan şu sikkeleri ve **mecmuundaki** parlak **sikke-i Samediyeti** hangi tezgâha havale edebilirsin?.

Üçüncü Pencere

Zeminin yüzünde dört yüz bin **muhtelif** taifeden **ibaret** olan bütün hayvanat ve **nebatat enva'**ının ordusu;

{(Haşiye): Hattâ o taifelerden bir kısım var ki; bir senedeki efradı, zaman-ı Âdem'den kıyamete kadar vücuda gelen bütün insan efradından ziyadedir.}

bilmüşahede ayrı ayrı **erzakları**, suretleri, silâhları, libasları, **talimatları**, **terhisatları kemal-i mizan ve intizamla hiçbir şey unutulmayarak**, **hiçbirini şaşırmayarak bir surette tedbir** ve terbiye etmek

öyle bir sikkedir ki; -hiçbir şübhe kabul etmez- güneş gibi parlak bir sikke-i **Vâhid-i Ehad'**dir.

Hadsiz bir **kudret** ve **muhit** bir ilim ve nihayetsiz bir **hikmet** sahibinden başka kimin haddi var ki, o hadsiz derecede hârika olan şu **idareye** karışsın.

Çünkü şu **birbiri içinde girift olan enva'ları**, **milletleri**, **umumunu birden** idare ve terbiye edemeyen, onlardan birisine karışsa elbette karıştıracak.

Halbuki

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ

sırrıyla, hiçbir **karışık alâmeti** yoktur.

Demek ki hiçbir parmak karışamıyor.

Dördüncü Pencere

İstidad lisanıyla bütün tohumlar tarafından ve **ihtiyacı fitrî lisanıyla** bütün hayvanlar tarafından ve **lisan-ı ızdırarî ile** bütün **muztarlar** tarafından edilen **duaların makbuliyetidir**.

İşte bu nihayetsiz duaların **bilmüşahede** kabul ve **icabeti**, her biri vücuba ve vahdete şehadet ve işaret ettikleri gibi,

mecmuu **büyük bir mikyasta bilbedahe** bir **Hâlık-ı Rahîm ve Kerim** ve **Müci'b'e** delalet eder ve baktırır.

Beşinci Pencere

Görüyoruz ki: Eşya **hususan** zihayat olanlar, **defî** gibi âni bir zamanda vücuda gelir.

Halbuki defî ve âni bir surette **basit** bir maddeden çıkan şeyler, gayet basit, **şekilsiz**, **san'atsız** olması lâzım gelirken;

they are created with an **art and beauty** requiring much **skill**, they are **decorated with painstaking embroideries** requiring much time, and **adorned with wonderful arts** requiring many tools.

#5

Thus, just as each of these instantaneous, wondrous arts and beautiful **combinations** indicates **the necessary existence** of an **All-Wise Creator** and **the unity** of His **dominicality**,

so in their **totality** do they show in most brilliant fashion an infinitely **Powerful**, infinitely **Wise Necessarily Existent One**.

So now, O **stupefied** denier! How can you explain this? With '**nature**', which is unconscious, **impotent**, and **ignorant** like you?

Or do you want to make an infinite mistake and call that **All-Holy Maker** 'nature',

and on the **pretext** of **naming** Him that, **attribute the miracles** of His **power** to it

and **perpetrate** an **impossibility** compounded a thousand times over?

Sixth Window

In the creation of the heavens and the earth and the alternation of night and day and the boats which travel through the seas for the benefit of men, and in what God sends down from the sky as rain and with it raises to life the earth after its death and raises in it every sort of living being, and in the circulating of the winds and the clouds subjugated between the heavens and the earth, are signs for a people who thinks. {Qur'an, 2:164}

This verse both points out the Divine existence and unity, and forms a truly large window displaying a **Greatest Name**.

The **gist** of the verse is this: all the worlds in the **higher** and **lower levels** of the universe show with all-different tongues a single result, that is, the **dominicality** of a single **All-Wise Maker**.

It is as follows: just as in the heavens – and **astronomy** even **admits** to it – extremely **well-ordered** movements for extremely extensive results

show the existence, unity, and **perfect dominicality** of an **All-Powerful One of Glory**,

so too on the earth – and **geography** even testifies to it and **acknowledges** it – most **orderly changes**, like in the seasons, for most extensive **benefits**

show the existence and unity and perfect dominicality of the same All-Powerful One of Glory.

çok **meharete** muhtaç bir **hüsn-ü san'atta**, çok zamana muhtaç **ihtimamkârane nakışlarla münakkaş**, çok âlâta muhtaç **acib** san'atlarla **müzeyyen**, çok maddelere muhtaç bir surette halk olunuyorlar.

İşte bu def'i ve âni bir surette bu hârika san'at ve güzel **heyet**, her biri bir **Sâni'-i Hakîm**'in **vücub-u vücuduna** şahadet ve **vahdet-i rububiyetine** işaret ettikleri gibi

mecmuu gayet parlak bir tarzda nihayetsiz **Kadîr**, nihayetsiz **Hakîm** bir **Vâcib-ül Vücud**'u gösterir.

Şimdi, ey **sersem** münkir! Haydi bunu ne ile izah edersin? Senin gibi sersem, **âciz**, **cahil tabiatla** mı?

Veyahut hadsiz derece hata ederek o **Sâni'-i Mukaddes**'e "Tabiat" ismini verip

onun **mu'cizat-ı kudretini**, o **tesmiye** bahanesiyle tabiata **isnad** edip,

bin derece **muhalı** birden **irtikâb etmek** mi istersin?

Altıncı Pencere

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْقُلُوبِ الَّتِي تُجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Şu âyet, vücub ve vahdeti gösterdiği gibi, bir **ism-i a'zamı** gösteren gayet büyük bir penceredir.

İşte şu âyetin hülâsat-ül **hülâsası** şudur ki: Kâinatın **ulvî** ve **süflî tabakatındaki** bütün âlemler ayrı ayrı lisanla bir tek neticeyi, yani bir tek **Sâni'-i Hakîm**'in **rububiyetini** gösteriyorlar.

Şöyle ki: Nasıl göklerde (hattâ **Kozmoğrafya**'nın **itirafıyla** dahi) gayet büyük neticeler için gayet **munzam** hareketler,

bir **Kadîr-i Zülcelal**'in vücud ve vahdetini ve **kemal-i rububiyetini** gösterir.

Öyle de: Zeminde bilmüşahede (hattâ **Coğrafya**'nın şahadetiyle ve **ikrarıyla**) gayet büyük **maslahatlar** için mevsimlerdeki gibi gayet **munzam tahavvülâtlar** dahi,

aynı o **Kadîr-i Zülcelal**'in vücub ve vahdetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Also, just as, being given their sustenance **with perfect mercy**, and being clothed in *different* forms **with perfect wisdom**, and being **decked out** with all sorts of senses **through perfect dominicality**, each of all the animals **on the land** and **in the sea**

again testifies to the existence of the All-Powerful One of Glory and indicates His unity,

so in their totality do they show **on a vast scale the tremendousness** of His **Godhead** and **the perfection** of His **dominicality**.

#6

So too, just as each of the **well-ordered** plants in gardens, and the finely **adorned** flowers which the plants display,

and the **well-proportioned** fruits which the flowers display, and the **embellished** embroideries which the fruits display,

testifies to the existence of **the All-Wise Maker** and points to His **unity**,

so too **in their totality** do they show **most brilliantly the beauty** of His **mercy** and **the perfection** of His **dominicality**.

Also, just as the **drops** of rain sent from the clouds **in the sky** **charged** with duties for **important** instances of wisdom and aims and **necessary benefits** and **results**

again demonstrate to the number of their drops the the necessary existence and unity and perfect dominicality of **the All-Wise Maker**,

so too do all the mountains on the earth and the **storing-up** in them of **minerals** with all their different **properties** for numerous different benefits

show with the **strength** and **firmness** of a mountain the existence and unity of the All-Wise Maker and the perfection of His dominicality.

Also, just as, **being adorned** with numerous varieties of well-ordered flowers, the small **hills** in the **plains** and among the mountains

each testifies to the necessary existence of an All-Wise Maker and points to His unity,

and **all together** show **the majesty** of His **sovereignty** and **the perfection** of His **dominicality**,

so the great variety of **the orderly shapes** of all the **leaves** of the **grasses** and trees, and all their different stages and states and **well-balanced** and **ecstatic** movements

again show the **necessary existence** and unity and perfect dominicality of the All-Wise Maker.

Also, just as the **regular** development at the time of their growth of all living bodies, and each being **equipped** with all sorts of organs and their being **directed** **consciously** towards numerous different fruits

Hem nasıl **berrde** ve **bahrde** **kemal-i rahmet ile** rızıkları verilen ve **kemal-i hikmet ile** **muhtelif** şekiller giydirilen ve **kemal-i rububiyetle** türlü türlü duygularla **teçhiz** edilen bütün hayvanat, birer birer

yine o Kadîr-i Zülcelal'in vücuduna şehadet ve vahdetine işaret etmekle beraber,

heyet-i mecmuasıyla gayet **geniş bir mikyasta** **azamet-i uluhiyetini** ve **kemal-i rububiyetini** gösterir.

Öyle de: Bağlardaki **munzam** nebatat ve nebatatın gösterdikleri **müzeyyen** çiçekler

ve çiçeklerin gösterdikleri **mevzun** meyveler ve meyvelerin gösterdikleri **müzeyyen** nakışlar,

birer birer yine o **Sâni'-i Hakîm**'in vücuduna şehadet ve **vahdetine** işaret etmekle beraber

külliyetleriyle gayet **şâşaalı bir surette** **cemal-i rahmetini** ve **kemal-i rububiyetini** gösterir.

Hem nasıl **cevv-i semadaki** bulutlardan **mühim** hikmetler ve gayeler ve **lüzumlu faideler** ve **semere**ler için **tavzif** edilen ve gönderilen **katreler**,

katreler adedince yine o **Sâni'-i Hakîm**'in vücubunu ve vahdetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Öyle de: Zemindeki bütün dağların ve dağlar içindeki **madenlerin** ayrı ayrı **hasiyetleriyle** beraber ayrı ayrı maslahatlar için ihzar ve **iddiharları**,

dağ **metanetine** bir **kuvvetle** yine o Sâni'-i Hakîm'in vücub ve vahdetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Hem nasıl **sahralarda** ve dağlardaki küçük küçük **tepe**lerin türlü türlü munzam çiçeklerle **süslenmeleri**,

her biri bir Sâni'-i Hakîm'in vücubuna şehadet ve vahdetine işaret etmekle beraber,

heyet-i mecmuasıyla **haşmet-i saltanatını** ve **kemal-i rububiyetini** gösterir.

Öyle de: Bütün **otlarda** ve ağaçlardaki bütün **yaprakların** türlü türlü **eşkâl-i munzamaları** ve ayrı ayrı vaziyetleri ve **cezbekârane** mevzun hareketleri,

yapraklar adedince yine o Sâni'-i Hakîm'in **vücub-u vücudunu** ve vahdetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Hem nasıl bütün ecsam-ı nâmiyede, büyüme zamanında **munzamane** hareketleri ve türlü türlü âlât ile **teçhizleri** ve çeşit çeşit meyvelere **şuirkârane** **teveccühleri**,

again testify to the **necessary existence** of the **All-Wise Maker** and indicate His **unity**,

and **in their totality** show on a truly vast scale His all-encompassing **power**, and all-embracing wisdom, and the **beauty** of His art, and the perfection of His dominicality,

so too **souls** and **spirits** being situated in all animal bodies, and their being **armed in most orderly fashion** with numerous sorts of systems and faculties, and their being sent on numerous different errands with **perfect wisdom**

testify to the number of animals, indeed to the number of their faculties, to the necessary existence of the **All-Wise Maker** and point to His unity.

And in their totality they show most brilliantly the beauty of His mercy and the perfection of His dominicality.

Also, just as the **inspirations from the Unseen** imparted to all hearts, which make known to man **every sort of science** and knowledge and truth and teach the animals how to **procure their needs**,

make known the **existence** of an **All-Compassionate Sustainer** and point to His dominicality,

so their **external** and **inner** senses, which like **rays** gathering immaterial flowers from **the garden of the universe**, are all keys to different worlds,

demonstrate as clearly as the sun the necessary existence, unity, **oneness**, and perfect dominicality of the **All-Wise Maker, the All-Knowing Creator, the Most Compassionate Creator, the All-Generous Provider.**

#7

Thus, from the twelve windows, the twelve **aspects**, mentioned here a **vast window** opens which displays with a twelve-coloured **light of truth** the oneness, unity, and perfect dominicality of **God Almighty**.

O **unhappy** denier! With what can you block up this window which is as broad as the globe of the **earth**, indeed, as its **yearly orbit**?

And with what can you extinguish this **source of light** which shines like the sun? Behind which **veil of heedlessness** can you hide it?

Seventh Window

The perfect order of the **works of art** scattered over the **face of the universe**, and their perfect proportion and **balance**, and the perfection of their **adornment**,

and the **ease** in their creation, and their resembling one another, and their **exhibiting** a single nature

demonstrate on a vast scale the **necessary existence** and **perfect power** and unity of an **All-Wise Maker**.

her biri ferden-ferda yine o **Sâni'-i Hakîm**'in **vücub-u vücuduna** şehadet ve **vahdetine** işaret eder.

Ve **heyet-i mecmuasıyla** gayet büyük bir mikyasta ihata-i **kudretini** ve şümül-ü hikmetini ve **cemal-i san'atını** ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Öyle de: Bütün hayvanî cesedlerde kemal-i hikmetle **nefislerini**, **ruhlarını** yerleştirmek, türlü türlü cihazat ile **kemal-i intizam ile teslih** etmek, türlü türlü hizmetlerde **kemal-i hikmetle** göndermek,

hayvanat adedince belki cihazatları sayısınca yine o **Sâni'-i Hakîm**'in vücub-u vücuduna ve vahdetine şehadet ve işaret ettikleri gibi,

heyet-i mecmuasıyla gayet parlak bir surette cemal-i rahmetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Hem nasıl bütün kalblere, insan ise **her nevi ulûm** ve hakikatları bildiren, hayvan ise her nevi **hacetlerinin tedarikini** öğreten bütün **ilhamat-ı gaybiye**,

bir **Rabb-ı Rahîm**'in **vücudunu** ihsas eder ve rububiyetine işaret eder.

Öyle de: Gözlere **kâinat bostanı**ndaki manevî çiçekleri toplayan **şuaat-ı ayniye** gibi **zahîrî** ve **bâtînî** bütün duyguların, ayrı ayrı âlemlere her biri birer anahtar olmaları,

yine o **Sâni'-i Hakîm**, o **Fâtır-ı Alîm**, o **Hâlık-ı Rahîm**, o **Rezzak-ı Kerîm**'in vücub-u vücudunu ve vahdet ve **ehadiyetini** ve kemal-i rububiyetini güneş gibi gösterir.

İşte şu yukarıda geçen on iki ayrı ayrı pencerelerden, on iki **vecihten** bir **pencere-i a'zam** açılıyor ki; on iki renkli bir **ziya-yı hakikat** ile **Cenab-ı Hakk**'in ehadiyetini ve vahdaniyetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

İşte ey **bedbaht** münkir! Şu daire-i **arz** kadar, belki **medar-i senevîsi** kadar geniş olan şu pencereyi ne ile kapatabilirsin?

Ve güneş gibi parlak olan şu **maden-i nuru** ne ile söndürebilirsin ve hangi **perde- i gaflette** saklayabilirsin?.

Yedinci Pencere

Şu **kâinat yüzünde serpilen masnuatın** kemal-i intizamları ve kemal-i **mevzuniyetleri** ve kemal-i **zînetleri**

ve icadlarının **sühuleti** ve birbirine benzemeleri ve bir tek fitrat **izhar** etmeleri,

Nasıl ki bir **Sâni'-i Hakîm**'in **vücub-u vücudunu** ve **kemal-i kudretini** ve vahdetini gayet geniş bir mikyasta gösteriyorlar.

Moreover, just as the creation of innumerable, different, **well-ordered complex beings** from **inanimate** and simple **elements**

again testifies, to the number of those **composite beings**, to the All-Wise Maker's necessary existence and points to His unity,

so in their totality do those beings demonstrate **in truly brilliant fashion** His unity and the perfection of His power.

Then the utmost **distinguishing** and **differentiating** of beings as they are renewed while being **assembled** and **dissolved** –that is, **during** what is called **the composition of beings**– amid the utmost degree of **intermingling** and confusion,

for example the distinguishing of the shoots and growth of seeds and roots **without confusing them in any way although they are all mixed up**,

and the **mixed-up** substances entering trees being **divided** between the leaves, flowers, and fruits,

and the **nutrients** which enter the body in mixed-up form being differentiated and **separated** out with perfect wisdom and perfect balance for **the cells of the body**,

– again demonstrate the necessary existence and perfect power and unity of **the Absolutely Wise One, the Absolutely Knowing One, the Absolutely Powerful One**.

Then too the making of the world of **minute particles** into a boundless, broad **arable field**

and every instant **sowing** and **harvesting** it and obtaining the fresh **crops** of different universes from it,

and those **inanimate, impotent, ignorant** particles being made to perform innumerable orderly duties most **consciously, wisely, and capably** –

this also shows the necessary existence of **the All-Powerful One of Glory and Maker of Perfection**, and His perfect Power and the **grandeur** of His sovereignty and His unity and the perfection of His **dominicality**.

#8

Thus through these four ways a large window is opened onto **knowledge of God**; addressing the reason, it displays **the All-Wise Maker on a large scale**.

Now, you unhappy **heedless one!** If you do not want to see Him and learn of Him in this way, divest yourself of your reason; become an animal, and thus be saved!

Eighth Window

The testimony of all **the prophets** (Peace be upon them), who among mankind possessed **luminous spirits**, relying on their **manifest and evident miracles**;

and the testimony of all **the saints**, who with their **luminous hearts** are the **spiritual poles** of mankind, relying on their **illuminations and wonder-working**;

Öyle de: **Camid** ve basit **unsurlardan**, hadsiz ve ayrı ayrı ve **muntazam mürekkebatın** icadı,

mürekkebat adedince yine o Sâni'-i Hakîm'in vücub-u vücuduna şehadet ve vahdetine işaret etmekle beraber,

heyet-i mecmuasıyla gayet **parlak bir tarzda** kemal- i kudretini ve vahdetini gösterdiği gibi

terkibat-ı mevcudat tabir edilen **terkib** ve **tahlil hengâmındaki** teceddüdde nihayet derecede **ihtilat** ve karışma içinde nihayet derecede bir **imtiyaz** ve **tefrîk** ile,

meselâ topraktaki tohumların ve köklerin **çok karışık olduğu halde hiç şaşırılmayarak bir surette** sünbüllerini ve vücudlarını temyiz ve tefrik etmek

ve ağaçlara giren **karışık** maddeleri yaprak ve çiçek ve meyvelere **tefrîk** etmek

ve **hüceyrat-ı bedene** karışık bir surette giden **gıda maddeleri** kemal-i hikmetle ve kemal-i mizanla ayırıp **tefrîk** etmek,

yine o **Hakîm-i Mutlak** ve o **Alîm-i Mutlak** ve o **Kadîr-i Mutlak**'in vücub-u vücudunu ve kemal-i kudretini ve vahdetini gösterdiği gibi;

zerreler âlemini hadsiz ve geniş bir **tarla** hükmüne getirip,

her dakikada kemal-i hikmetle **ekip biçip**, yeni yeni kâinatlar **mahsulâtını** ondan almak

ve o **camide, âcize, cahile** olan zerrata gayet **şuurkârane** ve gayet **hakîmane** ve **muktedirane** hadsiz muntazam vazifeleri gördürmek,

yine o **Kadîr-i Zülcelal**'in ve o **Sâni'-i Zülkemaal**'in vücub-u vücudunu ve kemal-i kudretini ve **azamet-i rububiyetini** ve vahdetini ve kemal-i **rububiyetini** gösterir.

İşte bu dört yol ile büyük bir pencere **marifetullaha** açılır. Ve **büyük bir mikyasta** bir **Sâni'-i Hakîm**'i akla gösterir.

Şimdi ey bedbaht **gafil!** Şu halde O'nu görmek ve tanımak istemezsen; aklını çıkar at, hayvan ol, kurtul.

Sekizinci Pencere

Nev'-i beşerdeki bütün **ervah-ı neyyire** ashabı olan **enbiyalar** (Aleyhimüsselâm), **bahir** ve **zahir mu'cizatlarına** istinad ederek

ve bütün **kulûb-u münevvere** **aktabı** olan **evliyalar**, **keşf ü kerametlerine** itimad ederek

and testimony of all the purified scholars, who possess luminous minds, relying on their researches and verifications;

–the testimony of all these to the necessary existence, unity, and perfect dominicality of the Single One of Unity, the Necessary Existent, the Creator of All Things, forms a truly vast and light-filled window.

...

O you unfortunate denier! In whom do you place your trust so that you do not heed these?

Or by closing your eyes in the daytime do you imagine the world to be plunged into night?

Ninth Window

The universal worship in the cosmos self-evidently demonstrates an Absolute Object of Worship.

Yes, the perfect obedience and worship of all angels and spirit beings, – which is established by the testimony of those who have penetrated to the spirit world and the inner dimension of things and have met with the angels and spirit beings– and of

all living beings self-evidently performing their duties in perfect order and in a worshipful manner,

and of all inanimate things self-evidently carrying out their duties with perfect submission and in a worshipful manner,

all demonstrate the necessary existence and unity of a True Object of Worship.

So too the true knowledge of the knowing, which has the strength of consensus,

and the fruitful thanks of all those who offer thanks, and the radiant glorification of all those who recite God's Names,

and the bounty- increasing praises of all those recite God's praises, and all the demonstrative proofs and descriptions of Divine unity of all those who acknowledge it,

#9

and the true love and passion of all lovers of God, and the true will and desire of those who seek Him, and the earnest searching and penitence of all those who turn to Him,

–all these demonstrate the necessary existence and perfect dominicality and unity of that Pre-Eternal All-Worshipped One, the One Who is Known, Mentioned, Thanked, Praised, One, Beloved, Desired, and Sought.

So too all the acceptable worship of perfected human beings and the spiritual radiance and supplications, visions and illuminations resulting from their acceptable worship

ve bütün ukûl-ü nuraniye erbabı olan asfiyalar, tahkikatlarına istinad ederek,

Bir tek Vâhid-i Ehad, Vâcib-ül Vücut, Hâlık-ı Külli Şey'in vücub-u vücuduna ve vahdetine ve kemal-i rububiyetine şehadetleri, pek büyük ve nurani bir penceredir.

Hem her vakit o makam-ı rububiyeti göstermektedir.

Ey bîçare münkir! Kime güveniyorsun ki, bunları dinlemiyorsun?

Veyahut gündüz içinde gözünü kapamakla, dünyayı gece mi oldu zannediyorsun?

Dokuzuncu Pencere

Kâinattaki ibadat-ı umumiye, bilbedahe bir Mabud- u Mutlak'ı gösteriyor.

Evet âlem-i ervaha ve bâtına giden ve ruhanî ve meleklele görüşen zâtların şehadetleriyle sabit olan umum ruhanî ve melaikelelerin kemal-i imtisal ile ubudiyetleri

ve bilmüşahede bütün zihayatların kemal-i intizamla ubudiyetkârane vazifeler görmeleri

ve bilmüşahede anasır gibi bütün cematın kemal-i itaatla ubudiyetkârane hizmetleri,

bir Mabud-u Bilhakk'ın vücub-u vücudunu ve vahdetini gösterdiği gibi;

her bir taifesi icma' ve tevatür kuvvetini taşıyan bütün âriflerin hakikatlı marifetleri,

bütün şâkirler taifesinin semeredar şükürleri ve bütün zâkirlerin feyizli zikirleri

ve bütün hâmidlerin nimet artıran hamdleri ve bütün muvahhidlerin bürhanlı tevhidleri ve tavsifleri

ve bütün muhiblerin hakikî muhabbet ve aşkları ve bütün müridlerin sadık irade ve rağbetleri ve bütün müniblerin ciddî taleb ve inabeleri,

yine Maruf, Mezkûr, Meşkûr, Mahmud, Vâhid, Mahub, Mergub, Maksud olan o Mabud-u Ezelî'nin vücub-u vücudunu ve kemal-i rububiyetini ve vahdetini gösterdiği gibi;

kâmil insanlardaki bütün makbul ibadatın ve o makbul ibadatın neticesinden hasıl olan füyuzat ve münacat, müşahedat ve keşfiyat,

again demonstrate the necessary existence and unity and perfect dominicality of that **Eternal Being**, the **Enduring Object of Worship**.

Thus, these three aspects open up a broad, **light-giving** window onto **Divine unity**.

Tenth Window

And He sends down water from the sky and brings forth with it fruits for your sustenance; and He has made subject to you the ships, that they sail through the sea by His command; and He has made the rivers subject to you;

* And He has made subject to you the sun and the moon, both diligently pursuing their courses; and He has made subject to you the night and the day.

* And He gives you of all that you ask Him. But if you count God's bounties, you will never be able to number them. {Qur'an, 14:32-34.}

The **mutual assistance** and **co-operation** of beings in the universe and the fact that they **respond to one another** show that

all creatures are **raised** by a single **Nurturer**, are **organized** by a single **Director**,

are **under the jurisdiction** of a single **Disposer**, are the **servants** of a single **Lord**.

For **through** an all-embracing **law of mutual assistance**, the sun cooks **the necessities for the lives of living beings** on the earth **through a dominical command**, and the **moon** acts as a calendar,

and light, air, **water**, and **sustenance** hasten to the assistance of living beings,

and plants hasten to the **assistance** of animals, and animals hasten to the assistance of human beings,

and the members of the body hasten to **assist** one another,

and **particles of food** even hasten to the assistance of **the cells of the body**.

This most **wise** and **generous** mutual assistance of these beings, and their responding to one another's **needs** and their **supporting** and **strengthening** one another in **accordance with a law of generosity**, a **law of compassion**, a **law of mercy**,

yine o **Mevcut-u Lemyezal** ve o **Mabud-u Lâyezal**'in vücub-u vücudunu ve vahdetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

İşte şu üç cihette **zıyadar** büyük bir pencere, **vahdaniyete** açılır.

Onuncu Pencere

وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا
لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ
وَسَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ

وَسَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ
وَالنَّهَارَ

وَأْتِيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا
تُحْصَوْنَهَا

Şu kâinattaki **mevcudatın** birbirine **teavünü**, **tecavübü**, **tesanüdü** gösterir ki;

umum mahlukat bir tek **Mürebbi**'nin **terbiyesindedirler**, bir tek **Müdebbir**'in **idaresindedirler**,

bir tek **Mutasarrıf**'in **taht-ı tasarrufundadırlar**, bir tek **Seyyid**'in **hizmetkârlarıdır**.

Çünkü zemindeki **zihayatlar**a **levazımat-ı hayatiyeyi emr-i Rabbanî ile** pişiren Güneş'ten ve takvimcilik eden **Kamer**'den tut,

tâ ziya, hava, **mâ**, **gıdanın** zihayatların imdadına koşmalarına

ve nebatatın dahi hayvanatın **imdadına** koşmalarına ve hayvanat dahi insanların imdadına koşmalarına,

hattâ a'za-yı bedeninin birbirinin **muavenetine** koşmalarına

ve hattâ **gıda zerratının hüceyrat-ı bedeniye**nin imdadına koşmalarına kadar cari olan bir **düstur-u teavün** ile,

camid ve şuursuz olan o mevcudat-ı müteavine, **bir kanun-u kerem**, **bir namus-u şefkat**, **bir düstur-u rahmet altında** gayet **hakîmane**, **kerimane** birbirine yardım etmek, birbirinin sadâ-yı **hacetine** cevap vermek, birbirini **takviye etmek**,

show clearly and selfevidently that they are the servants, officials, and creatures of a sole, *unique Single One of Unity*, a *Peerless Eternally Besought One*, an *Absolutely Powerful, Absolutely Knowing, Absolutely Compassionate, Absolutely Generous Necessarily Existent One*.

O wretched *bankrupt* philosophy! What have you say in the face of this *mighty* window? Can your *chance* interfere in this?

Eleventh Window

For indeed in the remembrance of God do hearts find rest. {Qur'an, 13:28.}

Through knowing a single **Creator**, all *spirits* and *hearts* are delivered from the *distress* and *confusion* arising from misguidance, and from the *spiritual pains arising from distress*.

They are saved by attributing all beings to a single **Maker**. They find assurance through the *remembrance* of a single God.

For, *as is proved decisively in the Twenty-Second Word*, if all beings are not attributed to a single being, it becomes necessary *to ascribe* a single thing to innumerable *causes*,

and then the existence of a single thing becomes as *difficult* as *all beings*.

For if attributed to God, innumerable things are ascribed to a single being, and if they are not attributed to Him, it *becomes necessary* to attribute everything to innumerable causes.

Then a single fruit becomes as difficult as the universe, indeed, more difficult.

For just as if the *management* of one *soldier* is given to a hundred *different* people, a hundred *difficulties* arise,

and if a hundred soldiers are given to the direction of one *officer*, they are as easy to manage as a single soldier,

so too the coinciding of numerous different causes in the *creation* of a single thing is difficult to the hundredth degree.

And if the creation of numerous things is given to a single being, it becomes easy to the hundredth degree.

Thus, it is only by *recognizing the Creator's unity* and *knowledge of God* that man may be delivered from the boundless distress *arising from the desire to search for the truth inherent in his nature*.

Since there are endless *difficulties* and *pains* in *unbelief* and *associating partners with God*, that way is certainly *impossible* and devoid of truth.

elbette bilbedahe bir tek, *yekta*, **Vâhid-i Ehad**, **Ferd-i Samed**, **Kadîr-i Mutlak**, **Alîm-i Mutlak**, **Rahîm-i Mutlak**, **Kerim-i Mutlak** bir Zât-ı Vâcib-ül Vücut'un hizmetkârları ve memurları ve masnuları olduklarını gösterir.

İşte ey bîçare *müflis* felsefi! Bu *muazzam* pencereye ne diyorsun? Senin *tesadüfün* buna karışabilir mi?.

On Birinci Pencere

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

Bütün *ervah* ve *kulûbün* dalaletten neş'et eden *ızdırabat* ve *keşmekeş* ve *ızdırabattan neş'et eden manevî* elemelerden kurtulmaları, bir tek **Hâlık**'ı tanımakla olur.

Bütün mevcudatı, bir tek **Sâni**'a vermekle *necat buluyorlar*, bir tek Allah'ın *zikriyle* mutmain olurlar.

Çünkü hadsiz mevcudat bir tek zâta verilmezse (*Yirmi İkinci Söz'de kat'î isbat edildiği gibi*) o zaman her bir tek şeyi, hadsiz *esbaba isnad etmek* lâzım gelir ki,

o halde bir tek şeyin vücudu, *umum mevcudat* kadar *müşkil* olur.

Çünkü Allah'a verse, hadsiz eşyayı bir zâta verir. O'na vermezse, her bir şeyi hadsiz esbaba vermek *lâzım gelir*.

O vakit bir meyve, kâinat kadar müşkilât peyda eder, belki daha ziyade müşkil olur.

Çünkü nasıl bir *nefer* yüz *muhtelif* adamın *idaresine* verilse, yüz *müşkilât* olur.

Ve yüz nefer, bir *zabıtın* idaresine verilse, bir nefer hükmünde kolay olur.

Öyle de: Çok muhtelif esbabın bir tek şeyin *icadında* ittifakları, yüz derece müşkilâtlı olur.

Ve pek çok eşyanın icadı, bir tek zâta verilse yüz derece kolay olur.

İşte *mahiyet-i insaniyedeki merak ve taleb-i hakikat cihetinden gelen* nihayetsiz ızdırabdan kurtaracak yalnız **tevhid-i Hâlık** ve **marifet-i İlahiyedir**.

Madem *küfürde* ve *şirkte* nihayetsiz *müşkilât* ve *ızdırabat* var. Elbette o yol *muhaldir*, hakikatı yoktur.

While since suitably to the ease, abundance, and fine art in the creation of beings, there is a boundless ease in affirming Divine unity, that way is surely necessary and the truth.

O you miserable people of misguidance! See how dark and full of pain is the way of misguidance! What is it that makes you take it?

And see how easy and pleasant is the way of belief and affirming Divine unity! Take that way and be delivered!

Madem tevhidde, mevcudatın yaratılışındaki sühulete ve kesrete ve hüsn-ü san'ata muvafık olarak nihayetsiz sühulet ve kolaylık var. Elbette o yol vâcibdir, hakikattir.

İşte ey bedbaht ehl-i dalalet! Bak: Dalalet yolu ne kadar karanlıklı ve elemli!. Ne zorun var ki, oradan gidiyorsun?

Hem bak: İman ve tevhid yolu ne kadar kolay ve safalı. Oraya gir, kurtul.

www.risaleglobal.com

Twelfth Window

Glorify the Name of your Sustainer, the All-Highest, * Who has created, and given order and proportion, * And Who has determined [the nature of all things] and guided [them towards their fulfilment]. {Qur'an, 87:1-3.}

According to the meaning of this verse, **all things**, and **especially** living creatures, have been given a **form** and **regular proportions** in accordance with **wisdom as though they have emerged from a purposeful mould**.

Contained in those measured proportions are **intricate extremities** for various **benefits** and **uses**.

And the form of their **clothes** and their **proportions**, which they change throughout the periods of their lives,

are each **immaterial** and **well-ordered** and measured, and are **composed** of the **appointed events** of their lives again *in a fashion suitable to wisdom and benefits*.

This shows clearly that those **innumerable creatures**, whose forms and proportions have been planned in the sphere of determining of an **All-Powerful One of Glory**, an **All-Wise One of Perfection**, and who have been given forms fashioned in **the workshop of Divine power**,

point to that Being's **necessary existence** and testify to His **unity** and **perfect power** with endless tongues.

Look at your own body and its **members** and the fruits of its intricate and complex places! See the perfect power within **the perfect wisdom!**

Thirteenth Window

According to the meaning of:

And there is nothing but extols His limitless glory and praise, {Qur'an, 17:44.}

everything **recalls** its Creator through its own particular **tongue** and **declares** to His **holiness**.

Yes, the **glorifications** all beings utter audibly and through the tongues of their beings demonstrate the existence of a single **Most Holy Being**.

The testimony of **innate disposition** may not be rejected. Especially if the **evidence** comes from all **sides**, it cannot be doubted.

Look! The **well-ordered forms** of beings, which through their manner of creation **comprise** endless testimony, and offer evidence in innumerable ways through **the tongue of disposition** and look to a single centre like **concentric circles** – all these are tongues.

Similarly, their well-proportioned and **balanced** assemblages are all **testifying tongues**. And their perfect lives are all **glorifying tongues**.

On İkinci Pencere

سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى * الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى * وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى

sırrınca: **Umum eşya**da **hususan** zihayat masnularda **hikmetli bir kalıbdan çıkmış gibi** her şeye bir **miktar-ı muntazam** ve bir **suret**, **hikmetle** verildiği ve

o suret ve o miktarda **maslahatlar** ve **faideler** için **eğri büğrü hududlar** bulunması;

hem müddet-i hayatlarında **değiştirdikleri suret-i libasları** ve **miktarları**

yine **hikmetlere**, **maslahatlara muvafık bir tarzda mukadderat-ı** hayatiyeden **terkib** edilen **manevî** ve **muntazam** birer suret, birer miktar bulunması,

bilbedahe gösterir ki: Bir **Kadîr-i Zülcelal'in** ve bir **Hakîm-i Zülkematil'in** kader dairesinde suretleri ve biçimleri tertib edilen ve **kudretin destgâhında** vücudları verilen o **hadsiz masnuat**,

o zâtın **vücub-u vücuduna** delalet ve **vahdetine** ve **kemal-i kudretine** hadsiz lisan ile **şehadet** ederler.

Sen kendi cisminde ve **a'zalarına** ve onlardaki **eğri büğrü yerlerin meyvelerine** ve **faidelerine** bak! **Kemal-i hikmet** içinde kemal-i kudreti gör.

On Üçüncü Pencere

وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

sırrınca:

Her şey **lisan-ı** mahsusuyla Hâlık'ını **yâdede**, **takdis** eder.

Evet bütün mevcudatın **lisan-ı** hal ve kal ile ettiği **tesbihat**, bir tek **Zât-ı Mukaddes'in** vücudunu gösteriyor.

Evet **fitratın** şehadeti reddedilmez. **Delalet-i** hal ise, **hususan** çok **cihetlerle** gelse, **şüphe** getirmez.

Bak hadsiz fitrî **şehadeti tazammun** eden ve nihayetsiz tarzlarda **lisan-ı** hal ile delalet eden ve **müteddâhil daireler** gibi bir tek merkeze bakan şu mevcudatın **muntazam suretleri**, her biri birer dildir.

Ve **mevzun** heyetleri, her biri birer **lisan-ı şehadettir**. Ve **mükemmel hayatları**, her biri birer **lisan-ı tesbihtir** ki,

Thus, as is proved in the Twenty-Fourth Word, their **glorifying**, extolling, and **testifying** to a single Most Holy Being through all these tongues

demonstrate a **Necessarily Existent One** as light shows the sun, and point to the perfection of His **Godhead**.

Fourteenth Window

Say: who is it in whose hands is the governance of all things? {Qur'an, 23:88.} * And there is nothing but its treasures are with Us. {Qur'an, 15:21.}*

There is not a moving creature but He has grasp of its forelock. {Qur'an, 11:56.} * Indeed my Sustainer watches over and records all things. {Qur'an, 11:57.}

According to the meaning of these verses, all things are in **need** of a single **All-Glorious Creator** in everything, in **all matters and circumstances**.

Indeed, we look at the beings in the universe and we see that there is the **manifestation** of an **absolute force** within an **absolute weakness**,

and the **traces** of an **absolute power** are apparent within an **absolute impotence**;

like, for example, the **wonderful** states and stages plants display when the life-force **awakens** in their seeds and roots.

There is the manifestation too of an **absolute wealth** within an **absolute poverty** and **dryness**;

like the **poverty** of trees and the soil in winter and their **glittering wealth** and **riches** in the spring.

The sprinklings of an **absolute life** are also apparent within an **absolute lifelessness**;

like the **transformation** of the **elements** into **living** matter.

There is, moreover, the manifestation of an **all-encompassing consciousness** within an **absolute ignorance**;

like everything, *from minute particles to the stars*, acting **consciously** and **conforming** to the **order of the universe** and to the **demands of wisdom** and **requirements of life**.

Thus, this **power within impotence**, and **strength within weakness**, and **wealth and riches within poverty**, and **life and consciousness within lifelessness** and **ignorance**

necessarily and **self-evidently** open up windows on every side onto the necessary existence and unity of a **Possessor of Absolute Power and Absolute Strength**, a **Possessor of Absolute Riches**, an **Absolutely Knowing**, **All-Living** and **Self-Sufficient One**.

Yirmi Dördüncü Söz'de kat'î isbat edildiği gibi, o bütün diller ile pek zahir bir surette **tesbihatları** ve **tahiyyatları** ve bir tek mukaddes zâta **şehadetleri**,

ziya güneşi gösterdiği gibi bir **Zât-ı Vâcib-ül Vücut'u** gösterir ve kemal-i **uluhiyetine** delalet eder.

On Dördüncü Pencere

قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ

مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَّتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ

sırlarınca: Her şey her şeyinde ve **her şe'ninde** tek bir **Hâlık-ı Zülcelal'e** muhtaçtır.

Evet kâinattaki mevcudata bakıyoruz ve görüyoruz ki: **Za'f-ı mutlak** içinde bir **kuvvet-i mutlaka** **tezahüratı** var.

Ve **acz-i mutlak** içinde bir **kudret-i mutlakanın âsâr** görünüyor.

Meselâ nebatatın tohumlarında ve köklerindeki ukde-i hayatiyelerinin **intibahları** zamanında gösterdikleri **hârîka** vaziyetleri gibi.

Hem **fakr-ı mutlak** ve **kuruluk** içinde bir **gına-i mutlakın** tezahüratı var:

Kıştaki toprağın ve ağaçların **vaziyet-i fakiraneleri** ve baharda **şuşaalı servet** ve **gınaları** gibi.

Hem **cü mud-u mutlak** içinde bir **hayat-ı mutlakanın** tereşşuhatı görünüyor:

Anasır-ı camidenin zî hayat maddelere **inkılabı** gibi.

Hem bir **cehl-i mutlak** içinde **muhit bir şuurun** tezahüratı görünüyor:

Zerrelerden yıldızlara kadar her şeyin harekâtında **nizamât-ı âleme** ve **mesalih-i hayata** ve **metalib-i hikmete** muvafık bir tarzda hareket etmeleri ve **şuurkârane** vaziyetleri gibi.

İşte bu **acz** içindeki **kudret** ve **za'f** içindeki **kuvvet** ve **fakr** içindeki **servet** ve **gına** ve **cü mud** ve **cehil** içindeki **hayat** ve **şuur**;

bilbedahe ve **bizzarure** bir **Kadîr-i Mutlak** ve **Kaviyy-i Mutlak** ve **Ganiyy-i Mutlak** ve **Âlim-i Mutlak** ve **Hayy-u Kayyum** bir zâtın vücub-u vücuduna ve vahdetine karşı her taraftan pencereler açar.

In their totality they point to a **luminous highway** on a vast scale.

And so, O you heedless one who has fallen into **the swamp of nature!** If you do not quit nature and recognize **Divine power,**

you have to accept that in everything, in every minute particle even, reside **an infinite force and power, a boundless wisdom and skill,** and the **ability** to see, know, and administer **most** other beings.

#13

Fifteenth Window

According to the meaning of the verse:

Who has created everything in the best way, {Qur'an, 32:7.}

everything is cut out according to its **innate abilities** with **perfect measure and order,** and put together **with the finest art,** in the shortest way, the best form, the lightest manner, and **most practicable** shape.

Look at the clothes of birds, for example, and the easy way they ruffle up their **feathers** and continuously **use** them.

Also, things are given bodies and dressed in forms **in a wise manner** with no waste and nothing in vain;

they testify to their number to the necessary existence of an **All-Wise Maker** and point to that **Possessor of Absolute Power and Knowledge.**

Sixteenth Window

The **order** and **ordering** in the creation and **disposal** of creatures, *which are renewed season by season on the earth,* show clearly a **universal wisdom.**

Since an **attribute** cannot be without the one it qualifies, this universal wisdom necessarily shows an **All-Wise One.**

The wonderful **adornment** within **the veil of wisdom,** **self-evidently** shows a **perfect beneficence,**

and that perfect beneficence necessarily points to a **gracious, All-Generous Creator.**

The **all-encompassing benevolence** and **bestowal** within the veil of beneficence show self-evidently an **all-embracing mercy,**

and that all-embracing mercy shows **necessarily** an **All-Merciful and All- Compassionate One.**

Heyet-i mecmuasıyla büyük bir mikyasta bir **cadde-i nuraniyeyi** gösterir.

İşte ey **tabiat bataklığına** düşen gafil! Eğer tabiatı bırakıp **kudret-i İlahiyeyi** tanımazsan;

her bir şeye, hattâ her bir zerreye, **hadsiz bir kuvvet ve kudret** ve **nihayetsiz bir hikmet ve meharet,** belki **ekser** eşyayı görecek, bilecek, idare edecek bir **iktidar,** her şeyde bulunduğunu kabul etmek lâzım gelir.

On Beşinci Pencere

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ

sırrınca:

Her şeye, o şeyin **kabiliyet-i mahiyetine** göre **kemal-i mizan ve intizam ile** biçilip **hüsn-ü san'at ile** tertib edilip, en kısa yolda, en güzel bir surette, en hafif bir tarzda, **istimalce en kolay** bir şekilde,

(meselâ kuşların elbiselerine ve her vakit **tüylerini** kolayca oynatmalarına ve **istimal** etmelerine bak)

hem israfsız **hikmetli bir tarzda** vücut vermek, suret giydirmek,

eşya adedince diller ile bir **Sâni'-i Hakîm'in** vücut-u vücuduna şahadet ve bir **Kadîr-i Alîm-i Mutlak'a** işaret ederler.

On Altıncı Pencere

Rûy-i zeminde mevsim be-mevsim tazelenen mahlukatın icad ve **tedbir**lerindeki **intizam** ve **tanzimat,** bilbedahe bir **hikmet-i âmme**yi gösterir.

Sıfat, mevsufsuz olmadığından;

elbette o hikmet-i âmme, bizzarure bir **Hakîm'i** gösterir.

Hem o **perde-i hikmet** içinde hârika **tezyinat,** **bilbedahe** bir **inayet-i tâmme**yi gösterir.

Ve o inayet-i tâmme, bizzarure **inayatkâr** bir **Hâlık-ı Kerim'i** gösterir.

Ve o perde-i inayette **umuma şamil** bir **taltifat** ve **ihsanat,** bilbedahe bir **rahmet-i vasia**yı gösterir.

Ve o rahmet-i vasia, **bizzarure** bir **Rahman-ı Rahîm'i** gösterir.

The **sustenance** and **foods** of all living creatures above the veil of mercy, all perfectly **appropriate** for their needs,

show **clearly** a **sustaining** providence and a **compassionate** dominicality,

and that sustaining and administering **necessarily** point to an **All- Generous Provider**.

Yes, all the **creatures** on the face of the earth, thus raised **with perfect wisdom**, adorned **with perfect beneficence**, bestowed upon **with perfect mercy**, and nurtured **with perfect compassion**,

testify to the necessary existence of an All-Wise, **Munificent**, Compassionate, **Providing Maker**, and points to His unity.

Look at and consider also **the universal wisdom** which is apparent on the face of the earth as a whole and is to be seen **in its totality** and shows clearly **purpose** and **will**;

and **the perfect beneficence embracing all creatures**, which comprises the **wisdom**;

#14

and **the all-encompassing mercy**, which comprises the beneficence and **wisdom** and **includes all the beings of the earth**;

and **the most generous sustaining** and **nurturing**, which comprises the **mercy** and wisdom and beneficence and **embraces all living creatures**.

Just as **the seven colours form** light, and the light, **which illuminates the face of the earth**, undoubtedly shows the sun,

so too that beneficence within wisdom, and mercy within beneficence, and sustaining and nurturing within mercy

show **brilliantly** on a large scale and at a high degree the unity and perfect dominicality of an utterly **Wise, Generous, Compassionate, Providing Necessarily Existent One**.

O you **stupefied** and **heedless denier**! **With what can you explain** this wise, generous, compassionate, providential **sustaining**,

this strange, wonderful, miraculous **state of affairs which is before your eyes?**

With chance and coincidence, which are aimless like you?

With force, which is blind like your heart?

With nature, which is deaf like your head?

With causes which are impotent, **lifeless**, and ignorant like you?

Ve o perde-i rahmet üstünde dahi bütün rızka muhtaç zîhayatların **lâyık** ve mükemmel bir tarzda **iaşeleri** ve **erzakları**,

bilbedahe terbiyekârane bir rezzakîyet ve **şefkatkârane** bir rububiyeti gösterir.

Ve o terbiye ve idare, **bizzarure** bir **Rezzak-ı Kerim**'i gösterir.

Evet zeminin yüzünde **kemal-i hikmetle** terbiye edilen ve **kemal-i inayetle** tezyin edilen ve **kemal-i rahmetle** taltif edilen ve **kemal-i şefkatle** iâşe edilen bütün mahlukat,

birer birer bir **Sânî**'-i Hakîm, **Kerim**, Rahîm, **Rezzak**'ın vücubuna şehadet ve vahdetine işaret ettikleri gibi,

yeryüzünün mecmuunda tezahür eden ve **umumunda** görülen ve **kasd** ve **iradeyi** bilbedahe gösteren **hikmet-i âmme**;

ve hikmeti dahi tazammun eden **umum masnuata şamil inayet-i tâmme**;

ve **inayet** ve **hikmeti** tazammun eden ve **umum mevcudat-ı arziyeye şamil** olan **rahmet-i vasia**;

ve **rahmet** ve hikmet ve inayeti de tazammun eden **umum zîhayata şamil** bir surette ve **gayet kerimane bir tarzda olan rızık** ve **iaşe-i umumiyeyi** birden **nazara al, bak!**

Nasıl ki **elvan-ı seb'a**, ziyayı **teşkil eder**. Ve **yeryüzünü tenvir eden** o ziya, nasıl şübhesiz güneşi gösterir.

Öyle de; o hikmet içindeki inayet ve inayet içindeki rahmet ve rahmet içindeki iâşe-i rızkî,

nihayet derecede **Hakîm, Kerim, Rahîm, Rezzak** bir **Vâcib-ül Vücut**'un vahdetini ve kemal-i rububiyetini büyük bir mikyasta, yüksek bir derecede, **parlak bir surette** gösterir.

İşte ey **sersem münkir-i gafil**! **Göz önündeki** bu hakîmane, kerimane, rahîmane, rezzakane **terbiyeti**

ve bu acib ve hârîka ve mu'cize **keyfiyeti ne ile izah edebilirsin?**

Senin gibi serseri tesadüfle mi?

Ve kalbin gibi kör kuvvetle mi?

Ve kafan gibi sağır tabiatla mı?

Ve senin gibi âciz, **camid**, cahil esbabra mı?

Or do you want to give the name of “**nature**” which is utterly impotent, **ignorant**, deaf, blind, **contingent**, and **wretched**, to **the All-Glorious One**, Who is utterly holy, pure, **exalted**, and **free of all defect** and absolutely Powerful, Knowing, Hearing, and *Seeing*, and thus perpetrate an infinite error?

So with what force can you extinguish this truth **brilliant** as the sun?

Under which **veil of heedlessness** can you conceal it?

Seventeenth Window

Indeed in the heavens and earth are signs for those who believe. {Qur'an, 45:3.}

If we **observe** the face of the earth in the summer, we see that

an absolute **munificence** and **liberality**, *which necessitate confusion and disarrangement*, is to be seen within a total **harmony** and **order**.

Look at all the plants *which adorn the face of the earth!*

And **the utter speed** in the creation of things, *which necessitates imbalance and disorder*, is apparent within a **perfect equilibrium**.

Look at all the fruits *which decorate the face of the earth!*

And an **absolute multiplicity**, *which necessitates unimportance, indeed, ugliness*, is apparent within a **perfect beauty of art**.

Look at all the flowers *which gild the face of the earth!*

And **the absolute ease** in the creation of things, *which necessitates lack of art and simplicity*, is to be seen within an infinite art and **skill** and **attention**.

#15

Look carefully at all **seeds**, *which are like the tiny containers and programmes of the members of plants and trees and the small cases containing their life-histories!*

And **the great distances**, *which necessitate difference and diversity*, appear within an correspondence and conformity.

Look at all the varieties of **cereal grains sown in every part of the earth!**

And **the total intermingling**, *which necessitates confusion and muddle*, is on the contrary to be seen within a **perfect differentiation and separation**.

Consider **the perfect differentiation** of seeds **when they sprout**, despite being cast into the earth all mixed-up together and all resembling one another **with regard to their substance**,

Yoksa nihayetsiz derecede mukaddes, münezzeh ve **müberra**, **muallâ** ve nihayetsiz derecede Kadîr, Alîm, Semi', *Basîr* olan **Zât-ı Zülcelal**'e nihayetsiz derecede âciz, **cahil**, sağır, kör, **mümkün**, **miskin** olan “**tabiat**” namını verip nihayetsiz hata işlemek mi istersin?

Hem güneş gibi **parlak** şu hakikatı, hangi kuvvet ile söndürebilirsin?

Hangi **perde-i gaflet** altında saklayabilirsin?

On Yedinci Pencere

إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ

Zeminin yüzünü yaz zamanında **temaşa** edip görüyoruz ki:

İcad-ı eşyada *müşevveşiyeti iktiza eden ve intizamsızlığa sebep olan* nihayetsiz **sehavet** ve bir **cûd**-u mutlak, gayet derecede bir **insicam** ve **intizam** içinde görünüyor.

İşte *zemin yüzünü tezyin eden* bütün nebatatı gör.

Hem *mizansızlığı ve kabalığı iktiza eden* icad-ı eşyadaki **sür'at-i mutlaka** dahi **kemal-i mevzuniyet** içinde görünüyor.

İşte *zemin yüzünü süslendiren* bütün meyvelere bak.

Hem *ehemmiyetsizliği, belki çirkinliği iktiza eden* **kesret-i mutlaka** dahi, **kemal-i hüsn-ü san'at** içinde görünüyor.

İşte *yeryüzünü yaldızlayan* bütün çiçeklere bak!

Hem *san'atsızlığı, basitliği iktiza eden* icad-ı eşyadaki **sühulet-i mutlaka** dahi, nihayetsiz derecede **san'atkârlık** ve **meharet** ve **ihimamkârlık** içinde görünüyor.

İşte yeryüzündeki *ağaç ve nebatat cihazatının sandukçaları ve programları ve tarihçe-i hayatlarının kutucukları hükmünde olan* bütün **tohum**lara, çekirdeklere dikkatle bak.

Hem *ihtilaf ve ayrılığı iktiza eden* uzaklık ve **bu'd-u mutlak** dahi bir ittifak-ı mutlak içinde görünüyor.

İşte *bütün aktar-ı zeminde zer'edilen* her nevi **hububata** bak.

Hem *karışmayı ve bulaşmayı iktiza eden* **kemal-i ihtilat**, bilakis **kemal-i imtiyaz** ve tefrik içinde görünüyor.

İşte bütün yer altına karışık atılan ve **madde itibariyle** birbirine benzeyen tohumların **sünbül vaktinde kemal-i imtiyazları**

and the various substances which enter trees being separated out perfectly for the leaves, flowers, and fruits,

and the foods which enter the stomach all mixed-up together being separated out perfectly according to the various members and cells. See the perfect power within the perfect wisdom!

And the great abundance and infinite profusion, which necessitate unimportance and worthlessness,

are to be seen as most valuable and expensive in regard to the creatures and art on the face of the earth.

Within these innumerable wonders of art, consider only the varieties of mulberry, those confections of Divine power, on the table of the All-Merciful One on the face of the earth!

See them within the perfect mercy, the perfect art!

Thus, just as the day shows the light, and the light the sun, the great value together with the utter profusion;

and the boundless intermingling and intermixing together with the utmost differentiation and separation within the utter profusion;

and the great distance together with the utmost conformity and resemblance within the limitless differentiation and separation;

and the infinite ease and facility together with the infinite care in the making within the utmost resemblance;

and the absolute speed and rapidity together with the total equilibrium and balance and lack of waste within the most beautiful making;

and the infinite abundance and multiplicity together with the highest degree of beauty of art within utter lack of waste;

and the utmost munificence together with absolute order within the highest degree of beauty of art,

all testify to the necessary existence, perfect power, beautiful dominicality, and unity and oneness of an All-Powerful One of Glory, an All-Wise One of Perfection, an All-Compassionate and Beauteous One.

They demonstrate the meaning of the verse:

His are the Most Beautiful Names. {Qur'an, 20:8; 59:24.}

ve ağaçlara giren muhtelif maddelerin yaprak, çiçek ve meyvelere kemal-i imtiyaz ile tefrikleri

ve mideye giren karışık gıdaların muhtelif a'za ve hüceyrata göre kemal-i imtiyazla ayrılmalarına bak, kemal-i hikmet içinde kemal-i kudreti gör.

Hem ehemmiyetsizliği, kıymetsizliği iktiza eden gayet derecede mebzuliyet ve nihayet derecede ucuzluk dahi,

yeryüzünde masnuatça, san'atça nihayet derecede kıymettar ve pahalı bir keyfiyette görünüyor.

İşte o hadsiz acaib-i san'at içinde yeryüzünün Rahmânî sofrasında yalnız kudretin şekerlemeleri olan dutların nevilerine bak!

Kemal-i rahmeti, kemal-i san'at içinde gör.

İşte bütün rûy-i zeminde gayet kıymettarlık ile beraber hadsiz ucuzluk;

ve hadsiz ucuzluk içinde hadsiz ihtilat ve karışıklık ile beraber hadsiz imtiyaz ve tefrik;

ve hadsiz imtiyaz ve tefrik içinde gayet uzaklık ile beraber son derecede muvafakat ve benzeyiş;

ve son derece benzetmek içinde gayet derecede sühulet ve kolaylık ile beraber gayet derecede ihtimamkârane yapılış;

ve gayet derecede güzel yapılış içerisinde sür'at-i mutlaka ve çabuklukla beraber gayet derecede mevzun ve mizanlı ve israfsızlık;

ve gayet derecede israfsızlık içinde son derece çokluk ve kesret ile beraber son derecede hüsn-ü san'at;

ve son derece hüsn-ü san'at içinde nihayet derecede sehavet ile beraber intizam-ı mutlak; elbette gündüz ışığı, ışık güneşi gösterdiği gibi;

bir Kadîr-i Zülcelal'in, bir Hakîm-i Zülkemat'ın, bir Rahîm-i Zülcemal'in vücub-u vücuduna ve kemal-i kudretine ve cemal-i rububiyetine ve vahdaniyetine ve ehadiyetine şahadet ederler,

لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ

sırrını gösterirler.

So now, O you ignorant, heedless, obstinate wretch! With what can you interpret this mighty truth?

With what can you explain this infinitely miraculous and wonderful state of affairs?

Şimdi ey biçare cahil, gafil, muannid, muattıl! Bu hakikat-ı uzmayı ne ile tefsir edebilirsin?

Bu nihayet derecede mu'cize ve hârika keyfiyeti ne ile izah edebilirsin?

To what can you attribute these truly extraordinary arts?

What veil of heedlessness can you draw across this window as broad as the earth and so close it?

Where is your chance and coincidence, your unconscious companion on which you rely and call 'nature,' your friend and support in misguidance?

It is totally impossible for chance and coincidence to interfere in these matters, isn't it?

And to attribute to 'nature' one thousandth of them is impossible a thousand times over, isn't it?

Or does lifeless, impotent nature have immaterial machines and printing presses within each single thing, made from each, and to the number of each?

Eighteenth Window

Do they not consider the government of the heavens and the earth? {Qur'an, 7:185.}

Consider this comparison which is explained in the Twenty-Second Word: a fine, well-ordered, well-crafted work like a palace self-evidently points to a well-ordered act.

That is to say, a building indicates the act of building.

And a fine, well-ordered act necessarily points to a proficient agent, a skilful master, a builder.

And the titles of proficient master and builder point self-evidently to a perfect attribute, that is, to a faculty for the craft.

And that perfect attribute and that perfect faculty for the craft self-evidently indicate the existence of a perfect innate ability.

And a perfect innate ability indicate the existence of an exalted spirit and elevated essence.

In just the same way, the constantly renewed works filling the face of the earth, indeed the universe, show clearly acts of the utmost perfection.

And these acts, which are encompassed by total order and wisdom, point clearly to an agent whose titles and names are perfect.

For it is clearly obvious that well-ordered, wise acts cannot be without the one who performs them.

And titles of the utmost perfection point to the utterly perfect attributes of that agent.

For according to the rules of grammar, the active particle is formed from the infinitive [that is, what is called 'the root' in Arabic grammar];

so too the source and roots of nouns, names and titles are attributes.

Bu hadsiz derecede acib şu san'atları neye isnad edebilirsin?

Bu yeryüzü derecesinde geniş bu pencereye hangi perde-i gafleti atıp kapatabilirsin?

Senin tesadüfün nerede, tabiat dediğin ve güvendiğin şuursuz yoldaşın ve dalalette istinadgâhın ve arkadaşın nerede?

Bu işlere tesadüfün karışması yüz derece muhal değil mi?

Ve şu hârika işlerin binden birinin tabiata havalesi, bin derece muhal olmuyor mu?

Yoksa camid, âciz tabiatın; her bir şeyin içinde o şeyden yapılan eşya adedince manevî makine ve matbaaları mı var?.

On Sekizinci Pencere

أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

Yirmi İkinci Söz'de izah edilen şu temsile bak ki: Nasıl mükemmel, muntazam, san'atlı, saray gibi bir eser, bilbedahe muntazam bir fiile delalet eder.

Yani bir bina, bir dülgerliğe delalet eder.

Ve mükemmel, muntazam bir fiil, bizzarure mükemmel bir fâile ve mahir bir ustaya, bir dülgerine delalet eder.

Ve mükemmel usta ve dülger ünvanları, bilbedahe mükemmel bir sıfata, yani san'at melekisine delalet eder.

Ve mükemmel sıfat ve o mükemmel meleke-i san'at, bilbedahe mükemmel bir istidadın vücuduna delalet eder.

Ve mükemmel bir istidad ise, âli bir ruh ve yüksek bir zâtın vücuduna delalet eder.

Öyle de: Zeminin yüzünü, belki kâinatı dolduran müteceddid eserler, bilbedahe gayet derece-i kemalde bulunan efali gösteriyor.

Ve şu nihayet derecedeki intizam ve hikmet dairesindeki ef'al, bilbedahe ünvanları ve isimleri mükemmel olan bir fâili gösteriyor.

Çünkü muntazam, hakîmane fiiller, fâilsiz olmadığı kat'iyyen malûm.

Ve son derece mükemmel ünvanlar, o fâilin son derece kemaldeki sıfatlarına delalet eder.

Çünkü fenn-i sarfça nasıl ism-i fâil masdardan yapılır.

Öyle de, ünvanların ve isimlerin dahi masdarları ve menş'eleri, sıfatlardır.

And attributes at the utmost degree of perfection point **indubitably** to utterly perfect **essential qualities**.

And those perfect **essential qualities** –*which we are unable to describe*– point **most certainly** to an **essence** which is at the utmost peak of perfection.

#17

Thus, since in every part of the world all **the works of art** and **creatures** are **perfect works**,

each of them testifies to an act, and the **act** testifies to a name, and the **name** to an attribute, and the **attribute** to a quality, and the **quality** to the **Essence**.

Thus, just as singly they testify to the necessary existence of **the All-Glorious Maker** to the number of creatures and indicate His **oneness**,

so altogether they form an **ascension in Divine knowledge** as strong as **the chains of beings**.

They form a **proof of reality in continuous sequence** which no doubt can pierce or penetrate.

So now, O wretched, **heedless denier!** With what can you smash this proof which is as powerful as **the chain of the universe?**

With what can you close this **latticed** window with its innumerable spaces through which shine **rays** of truth to the number of these **creatures?**

Which veil of heedlessness can you draw over it?

Nineteenth Window

According to the meaning of the verse:

The seven heavens and the earth and all within them extol His limitless glory, and there is nothing but it extols His limitless glory and praise, {Qur'an, 17:44.}

the All-Glorious Maker has attached innumerable meanings and instances of wisdom to **the heavenly bodies** so that

it is as if, in order to express His **glory** and **beauty**, He has adorned the heavens with the words of the suns, moons and stars.

To the beings **in the atmosphere** also He has attached instances of wisdom and meanings and **aims**,

as if to **make** it **speak** through the words of the **thunder**, **lightning**, and **drops** of rain,

and give instruction in **the perfection of His wisdom** and **beauty of His mercy**.

He causes the head of the **earth** to speak too with its **meaningful** words known as **animals** and **plants** and displays the perfections of His art to the universe.

Ve son derece-i kemalde sıfatlar, **şübhesiz** son derece mükemmel olan **şuunat-ı zâtiye**ye delalet eder.

Ve **kabiliyet-i zâtiye** (*tabir edemediğimiz*) o mükemmel **şuun-u zâtiye**, **bihakkalyakîn** hadsiz derece-i kemalde olan bir **zâta** delalet eder.

İşte bütün âlemdeki **âsâr-ı san'at** ve bütün **mahlukat**, her biri birer **eser-i mükemmel** olduğundan,

her biri bir fiile ve **fiil** ise isme, **isim** ise vasfa ve **vasıf** ise şe'ne ve **şe'n** ise **Zât'a** şehadet ettikleri için;

masnuat adedince bir tek **Sâni'-i Zülcelal**'in vücub-u vücuduna şehadet ve **ehadiyetine** işaret ettikleri gibi;

heyet-i mecmuasıyla, **silsile-i mahlukat** kadar kuvvetli bir tarzda bir **mi'rac-ı marifettir**.

Hiçbir cihette içine şübhe girmeyen **müteselsil** bir **bürhan-ı hakikattir**.

Şimdi ey bîçare **münkir-i gafil!** **Silsile-i kâinat** kadar kuvvetli şu bürhanı ne ile kırabilirsin?

Şu **masnuat** adedince hakikatın **şuanı** gösteren hadsiz delikli ve **kafesli** şu pencereyi ne ile kapatabilirsin?

Hangi perde-i gafleti üstüne çekebilirsin?

On Dokuzuncu Pencere

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ، السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

sırrınca:

Sâni'-i Zülcelal, semavatın **ecramına** o kadar hikmetler, manalar takmış ki;

güya **celal** ve **cemalini** ifade etmek için semavatı; güneşler, aylar, yıldızlar kelimeleriyle süslendirdiği gibi,

cevv-i semada dahi olan mevcudata öyle hikmetler ve manalar ve **maksadlar** takmış ki;

güya o **cevv-i semayı** **berkler**, **şimşekler**, **ra'dlar**, **katreler** kelimeleriyle **intak ediyor**.

Ve **kemal-i hikmet** ve **cemal-i rahmetini** ders veriyor.

Ve nasıl **zemin** kafasını, **hayvanat** ve **nebatat** denilen **manidar** kelimeleriyle söyleştirip kemalât-ı san'atını kâinata gösteriyor.

Then He makes the plants and trees speak, all words of that head, through the words of their **leaves**, **flowers**, and **fruits**

and again proclaims the perfection of His art and beauty of His mercy.

Their flowers and fruits, too, He makes speak, through the words of their **seeds**,

and gives instruction to **the aware and conscious in the subtleties of His art** and **the perfection of His dominicality**.

And so, out of these innumerable **words of glorification**, we shall lend our ears and listen to a single **shoot** and a single flower and their **manner of expression**, and learn the way in which they testify.

Yes, all plants and all trees describe their **Maker** with numerous tongues in such a way that

they leave those who study them in **amazement**, causing them to exclaim: "**Glory be to God!** How wonderfully they bear witness to Him!"

#18

Yes, **the glorification of plants at the time their flowers open, and the moment they produce new shoots, and when they offer their smiling words** is as beautiful and **clear** as themselves.

For through the beautiful mouth of each flower and the tongues of its orderly shoots and the words of its **well-measured seeds**, the **order** demonstrates wisdom and is observedly within a **balance which demonstrates knowledge**.

And the balance is within an **embroidery of art** which demonstrates skill and craft.

And the embroidery of art is within an **adornment** which demonstrates **favour** and **munificence**.

And the adornment is within **subtle scents** which demonstrate mercy and **bestowal**.

And these meaningful **qualities** one within the other form such a tongue of testimony that

it both describes **the All-Beauteous Maker** through His Names, and **portrays** Him through His **attributes**, and expounds **the manifestation of His Names**, and expresses His **making** Himself **loved** and known.

If you hear such testimony from a single flower, **will your doubts and suspicions and heedlessness persist** when you listen to all the flowers **in the dominical gardens on the face of the earth** and hear with what elevated strength they **proclaim the necessary existence and unity of the All-Glorious Maker?**

If they do persist, can it be said of you that you are a **conscious** human being?

Öyle de; o kafanın birer kelimesi olan nebatları ve ağaçları dahi; **yapraklar**, **çiçekler**, **meyveler** kelimeleriyle intak edip

yine kemal-i san'atını ve cemal-i rahmetini ilân ediyor.

Ve birer kelime olan çiçekleri ve meyveleri dahi **tohumcuklar** kelimeleriyle konuşturup

dekaik-ı san'atını ve **kemal-i rububiyetini ehl-i şuur**a talim ediyor.

İşte bu hadsiz **kelimat-ı tesbihiye** içinde yalnız tek bir **sünbül** ve tek bir çiçeğin **tarz-ı ifadesine** kulak verip dinleyeceğiz. Nasıl şahadet eder, bileceğiz.

Evet her bir nebat, her bir ağaç, pek çok lisan ile **Sâni'**lerini öyle gösteriyorlar ki;

ehl-i dikkati **hayretlerde** bırakır ve bakanlara "**Süphanallah!** Ne kadar güzel şahadet ediyor!" dedirtirler.

Evet, her bir **nebatın çiçek açması zamanında ve sünbül vermesi anında**, **tebessümkârane** manevî tekellümleri **hengâmındaki tesbihleri**, kendileri gibi güzel ve **zahirdir**.

Çünkü her bir çiçeğin güzel ağız ile ve muntazam sünbülün lisanıyla ve **mevzun** tohumların ve muntazam habbelerin kelimatıyla hikmeti gösteren o **nizam**, bilmüşahede **ilmi gösteren bir mizan** içindedir.

Ve o mizan ise, meharet-i san'atı gösteren bir **nakş-ı san'at** içindedir.

Ve o nakş-ı san'at, **lütuf** ve **keremi** gösteren bir **zînet** içindedir.

Ve o zînet dahi, rahmet ve **ihsanı** gösteren **latif kokular** içindedir.

Ve birbiri içinde bulunan şu manidar **keyfiyetler**, öyle bir lisan-ı şahadettir ki;

hem **Sâni'-i Zülcemal**'ini esmasıyla tarif eder, hem **evsafıyla tavsif** eder, hem **cilve-i esmasını** tefsir eder, hem **teveddüd** ve taarrüfünü, yani sevdirilmesini ve tanıttırılmasını ifade eder.

İşte bir tek çiçekten böyle bir şahadet işitsen, acaba **zemin yüzündeki Rabbanî bağlarda** umum çiçekleri dinleyebilsen, ne derece yüksek bir kuvvetle **Sâni'-i Zülcelal**'in **vücub-u vücudunu ve vahdetini ilân** ettiklerini işitsen, **hiç şübhen ve vesvesen ve gafletin kalabilir mi?**

Eğer kalsa, sana insan ve **zîşuur** denilebilir mi?

Come, now look carefully at a tree! See its delicate mouth within the **orderly** emergence of the leaves in spring, and the blossoms opening in a **measured manner**, and the fruits swelling with **wisdom and mercy** and dancing at the **blowing of the breeze** in the hands of the branches like **innocent children**.

See the **just balance** within the wise order expressed through **the tongue of the leaves becoming green at a generous hand**, through that of **the flowers smiling with the joy of a favour received**, and through the words of the fruits **laughing through a manifestation of mercy**.

See the careful arts and **embroideries** within the **balance demonstrating justice**,

and the mercy within the **skilful** embroideries and **adornment**; and the various sweet tastes and delightful **scents, which indicate mercy and bestowal**,

and the seeds, each of which is a **miracle of power** within the **agreeable** tastes:

all these point in **most clear fashion** to the necessary existence and unity of an **All-Wise, Generous, Compassionate, Beneficent, Bountiful Maker, a Bestower of Beauty and Favours**, to the beauty of His mercy and perfection of His dominicality.

Thus, if you can listen at the same time to **the tongues of disposition** of all the trees **on the earth**, you will see and understand what exquisite **jewels** are to be found in the treasury of the verse:

All that is in the heavens and on the earth extols God's limitless glory. {Qur'an, 62:1; 64:1.}

#19

O you unhappy **heedless** one who supposes himself to be free through his **ingratitude**!

If the **All-Generous One of Beauty, Who makes Himself known to you and loved by you through these innumerable tongues** had not wanted you to know Him, He would have silenced them.

Since they have not been silenced, they should be heeded. You cannot be saved by closing your ears in **heedlessness**.

For the universe **does not fall silent** at you stopping up your ears, the beings within it will not be silent, **the witnesses to Divine unity** will not hold their tongues. And for sure, they will **condemn** you.

Twentieth Window

The true meaning of this Twentieth Window occurred to my heart at one time in Arabic in this way:

Gel şimdi bir ağaca dikkatle bak! İşte bahar mevsiminde yaprakların **muntazaman** çıkması, çiçeklerin **mevzunen** açılması, meyvelerin **hikmetle, rahmetle** büyümesi ve dalların ellerinde, **masum çocuklar gibi, nesimin esmesiyle** oynaması içindeki **latif ağzını** gör.

Nasıl bir **dest-i kerem** ile **yeşillenen** yaprakların **dili** ile ve bir **neş'e-i lütuf** ile **tebessüm eden çiçeklerin lisanıyla** ve bir **cilve-i rahmet** ile **gülen** meyvelerin **kelimatı** ile ifade edilen hikmetli nizam içindeki **adilli mizan**;

ve **adli gösteren mizan** içinde bulunan dikkatli san'atlar, **nakışlar**

ve **meharetli** nakışlar ve **zînetler** içinde **rahmet ve ihsanı gösteren** ayrı ayrı tatlı tatmaklar ve ayrı ayrı güzel **kokular**

ve **hoş** tatmaklar içinde birer **mu'cize-i kudret** olan tohumlar ve çekirdekler,

gayet zahir bir surette bir **Sâni'-i Hakîm, Kerim, Rahîm, Muhsin, Mün'im, Mücemmil, Mufaddil'in** vücub-u vücudunu ve vahdetini ve cemel-i rahmetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

İşte eğer bütün **rûy-i zemindeki** ağaçların **lisan-ı hallerini** birden dinleyebilseydin,

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

hazinesinde ne kadar güzel **cevherler** bulunduğunu göreceksin, anlayacaksın.

İşte ey **nankörlük** içinde kendini başıboş zanneden bedbaht **gafil**!

Bu derece **hadsiz lisanlarla** kendini sana **tanıttıran** ve **bildiren ve sevdiren** bir **Kerim-i Zülcemal**, tanımak istenilmezse bu lisanları susturmalı.

Madem ki susturulmaz, dinlemeli. **Gafletle** kulağını kapasan kurtulamazsın.

Çünkü sen kulağını kapamakla kâinat **sükût etmez**, mevcudat susmaz, **vahdaniyet şahidleri** seslerini kesmezler. Elbette seni **mahkûm ederler**.

Yirminci Pencere

(Haşiye): Şu Yirminci Pencere'nin hakikati, bir zaman Arabî bir surette şöyle kalbe gelmişti:

The sparkling of the light is through Your illuminating and making it known; The rolling on of the ages is through Your despatching and employing them; Glory be unto You, how mighty is Your rule! The flowing forth of the rivers is through Your storing them up and subjugating them; The decorations of stones is through Your designing and fashioning them; Glory be unto You, how sublime is Your wisdom! The smiling of the flowers is through Your adorning and beautifying them; The embellishing of fruits is through Your bestowal and munificence; Glory be unto You, how beautiful is Your art! The carolling of the birds is through Your making them speak and Your avail; The singing of the rain is through Your causing it to fall, Your bestowal; Glory be unto You, how vast is Your Mercy! The motion of the moons is through Your determining, Your planning, Your rotating them, Your illuminating them; Glory be unto You, how brilliant Your proofs, how dazzling Your sovereignty!

So glory be to Him in Whose hands is the dominion of all things. {Qur'an, 36:83.}

* And there is nothing but its treasures are with Us; but We only send it down in a measure defined.

* And We send forth the winds to fertilize [the plants], and We send down rain from the skies providing you with water therewith, and you are not the keepers of its stores. {Qur'an, 15:21-2.}

Just as perfect wisdom and beauty of art are apparent in particulars and results and in details,

so do the universal elements and large creatures take up their positions in accordance with wisdom and art, despite their apparently being mixed up together by chance without order.

Thus, as its other wise duties show, light shines in order to proclaim and make known the Divine creatures on the face of the earth, with the permission of its Sustainer.

#20

This means that light is employed by a Wise Maker; by means of it, He makes manifest His antique works of art in the exhibitions of the market of this world.

Now consider the winds! According to the testimony of their other wise, generous benefits and duties, they are hastening to extremely numerous and important tasks.

It means that their movement in waves is a being employed, a being despatched, a being utilized by an All-Wise Maker; it is a working expeditiously to speedily carry out the commands of their Sustainer.

تَلْأَلَاءُ الصِّيَاءِ مِنْ تَنْوِيرِكَ تَشْهِيرِكَ تَمْوُجُ الْأَعْصَارِ
مِنْ تَصْرِيفِكَ تَوْظِيفِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَعْظَمَ سُلْطَانَكَ
تَفْجُرُ الْأَنْهَارِ مِنْ تَدْخِيرِكَ تَسْخِيرِكَ تَزِينُ الْأَحْجَارِ مِنْ
تَدْبِيرِكَ تَصْوِيرِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَبَدَعَ حِكْمَتَكَ تَبَسُّمُ
الْأَزْهَارِ مِنْ تَزْيِينِكَ تَحْسِينِكَ تَبْرِجُ الْأَثْمَارِ مِنْ
إِنْعَامِكَ إِكْرَامِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَحْسَنَ صَنَعَتَكَ تَسْجَعُ
الْأَطْيَارِ مِنْ إِنطَاقِكَ إِرفَاقِكَ تَهْزُجُ الْأَمْطَارِ مِنْ إِنزَالِكَ
إِفْضَالِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَوْسَعَ رَحْمَتَكَ تَحْرُكُ الْأَقْمَارِ مِنْ
تَقْدِيرِكَ تَدْبِيرِكَ تَدْوِيرِكَ تَنْوِيرِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَنْوَرَ
بُرْهَانَكَ مَا أَبْهَرَ سُلْطَانَكَ

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ
مَعْلُومٍ

وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ﴿مُبَارَكًا﴾
فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ

Nasıl cüz'iyat ve neticelerde ve teferruatta kemal-i hikmet ve cemel-i san'at görünüyor.

Öyle de: Tesadüfî ve karışık tevehhüm edilen küllî unsurların, büyük mahlukatın zahiren karışık vaziyetleri dahi, bir hikmet ve san'at ile vaziyetler alıyorlar.

İşte ziyanın parlaması, sair hikmetli hidematının delaletiyle, yeryüzünde masnuat-ı İlahiye'yi izn-i Rabbanî ile teşhir ve ilân etmektir.

Demek bir Sâni'-i Hakîm tarafından ziya istihdam ediliyor. Çarşı-yı âlem sergilerindeki antika san'atlarını onun ile irae ediyor.

Şimdi rüzgârlara bak ki: Sair hakîmane, kerimane faidelerinin ve vazifelerinin şهادetiyle gayet mühim ve kesretli vazifelere koşuyorlar.

Demek o dalgalanmak bir Sâni'-i Hakîm tarafından bir tavziftir, bir tasrifdir, bir kullanmaktır. Dalgalanmaları ise, emr-i Rabbanînin çabuk yerine getirilmesine sür'atle çalışmaktır.

Now consider the springs, the streams, and the rivers! Their **welling-up** out of the ground and out of mountains is not **by chance**.

For it is demonstrated by the testimony of their benefits and **fruits**, *the works of Divine mercy*, and by the statement of their being **stored up** in mountains *with the balance of wisdom in proportion to need*, that

they are **subjugated** and stored up by an **All-Wise Sustainer**, and that their **flowing forth** is their **conforming exuberantly** to His command.

Now consider all the **varieties** of stones and **jewels** and minerals in the earth!

Their **decorations** and **beneficial properties**, *the wise benefits connected to them*, and their being prepared **in a manner appropriate to human and animal needs and vital necessities** all show that they are made in that way through the **decoration, arrangement, planning, and forming of an All-Wise Maker**.

Now consider the flowers and fruits! Their smiles, tastes, beauties, embroideries, and scents

are all like **invitations** to and **menus** for the **table** of a **Most Munificent Maker**, an **All-Compassionate Bestower** of Bounties;

they are given as various menus and invitations to each species of beings through their **different** colours, scents, and tastes.

Now consider the birds! A certain indication that their twittering and **chirruping** is an **All-Wise Maker's causing** them **to speak**

is the **astonishing way** in which they **express** their **feelings to one another** with those sounds, and **state** their **intentions**.

Now consider the clouds! A **definite indication** that the **pattering of the rain** is not a meaningless sound and that the **crashing of thunder** and **lightning** is not a futile din is that

those **strange beings** are created in **empty** space. Also drops of rain **like the water of life** are **milked** from the clouds, **suckling** the living creatures on the earth so needy and longing for them.

These facts show that the pattering and crashing are most **meaningful** and **full of wisdom**. For at the command of a **Most Generous Sustainer**, the rain calls out to those **longing** for it: "**Good news! We are coming!**" They express this meaning.

Şimdi bak çeşmelere, çaylara, ırmaklara. Yerden, dağlardan **kaynamaları tesadüfi** değildir.

Çünkü onlara terettüb eden **âsâr-ı rahmet olan** faydelerin ve **semere**lerin şهادetiyle ve dağlarda bir **mizan-ı hacetle** **iddihar**larının ifadesiyle ve bir **mizan-ı hikmetle** gönderilmelerinin delaletiyle gösteriliyor ki;

bir **Rabb-ı Hakîm**'in **teshiri**yle ve iddiharıyladır. Ve **kaynamaları** ise, onun emrine **heyecanla imtisal** etmeleridir.

Şimdi yerdeki bütün taşların ve **cevahir**lerin ve madenlerin **enva'**ına bak.

Bunların **tezyinatları** ve **menfaatlı hâsiyetleri** bir **Sânî-i Hakîm**'in **tezyini ile, tertibi ile, tedbiri ile, tasviri ile** olduğunu, **onlara müteallik hakîmane faydeleri** ve **mesalih-i hayatiye ve levazimat-ı insaniye ve hacat-ı hayvaniyeye muvafık bir tarzda** ihzarları gösteriyor.

Şimdi çiçeklere, meyvelere bak! Bunların gülümsemeleri ve tadları ve güzellikleri ve nakışları ve koku vermeleri;

bir **Sânî-i Kerim**'in, bir **Mün'im-i Rahîm**'in **sofrasında birer tarife**, birer **davetname** hükmünde olarak

muhtelif renk ve koku ve tadlarla her nev'e ayrı ayrı tarife ve davetname olarak verilmiştir.

Şimdi kuşlara bak! Onların söyleşmeleri ve **civıldaşmaları**, bir **Sânî-i Hakîm**'in **intak** ve söyletmesi olduğuna delil-i kat'î ise,

hayret verir bir tarzda birbirine o seslerle müdavele-i hissiyat ve **ifade-i maksad** etmeleridir.

Şimdi bulutlara bak! **Yağmurun şıpıltıları**, manasız bir ses olmadığına ve **şimşek** ile **gök gürlemesi**, boş bir **gürültü** olmadığına **kat'î delil** ise;

hâlî bir boşlukta o **acaibi** icad etmek ve onlardan **âb-ı hayat hükmündeki** damlaları **sağmak** ve zemin yüzündeki muhtaç ve müştak zihayatlara **emzirmek**, gösteriyor ki:

O şırıltı, o gürültü gayet **manidar** ve **hikmettardır** ki; bir **Rabb-i Kerim**'in emriyle, **müştaklara** o yağmur bağıyor ki, "**Sizlere müjde, geliyoruz!**" manasını ifade ederler.

Now look at the sky and consider carefully only **the moon** out of all the innumerable bodies within it!

That its motion is at the command of an **All- Powerful and Wise One** is demonstrated by the important **instances of wisdom connected to it** and concerning the earth. Since we have explained these in other places in the Risale-i Nur, we cut this short here.

Thus, **the universal elements we have enumerated from light to the moon** open in large measure a truly extensive window.

They proclaim and show the unity of a **Necessarily Existent One**, and the perfection of His power, and **grandeur** of His sovereignty.

And so O heedless one! If you are able to silence this **voice**, crashing like thunder and extinguish this light **brilliant** as the sun, forget God! Otherwise come to your senses!

Say,

All Glory be unto You! And, The seven heavens and the earth and all within them extol His limitless glory! {Qur'an, 17:44.}

Twenty-First Window

And the sun runs its course to a place appointed, that is the determining of the Almighty, the All-Knowing. {Qur'an, 36:38.}

The universe's lamp, the Sun, forms a window onto the **existence** and **unity** of the universe's **Maker** that is as brilliant and **luminous** as the sun itself.

Indeed, despite their great differences **with regard to size**, **position**, and **speed**, the twelve **planets** including our globe known as **the solar system**

are in motion and revolve **with perfect order and wisdom** and **perfect balance** without a second's confusion,

and are bound to the sun through a **Divine law** known as **gravity**, that is, they **follow** their leader as though in prayer.

This demonstrates **on a vast scale** the **tremendousness** of **Divine power** and **the unity** of their **Sustainer**.

Those **lifeless bodies**, those vast **unconscious masses**, are rotated and employed **within the utmost order and wise balance**, in **various forms and over varying distances and in varying motions**, proving the degree of the **power** and the **wisdom**; you compare for yourself.

If **chance** was to interfere the **tiniest amount** in this vast and complex matter, it would cause an **explosion** so great it would scatter the universe.

Şimdi göğe bak! Gök içinde hadsiz ecranından yalnız **Kamer'e** dikkat et!

Onun hareketi, bir **Kadîr-i Hakîm**'in emriyle olduğu, **ona müteallik** ve yeryüzüne ait mühim **hikmetler**dir ki, başka yerde beyan ettiğimizden kısa kesiyoruz.

İşte **ziyadan tut, tâ Kamer'e kadar saydığımız küllî unsurlar** gayet geniş bir tarzda ve büyük bir mikyasta bir pencere açar.

Bir **Vâcib-ül Vücut**'un vahdetini ve kemal-i kudretini ve **azamet-i** saltanatını gösterir, ilân ederler.

İşte ey gafil! Eğer bu gök gürelemesi gibi bu **sadâyı** susturabilirsen ve güneşin ışığı gibi **parlak** o ziyayı söndürebilirden, Allah'ı unut! Yoksa aklını başına al!

سُبْحَانَ مَنْ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ

de.

Yirmi Birinci Pencere

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكُمْ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

Şu kâinatın lâmbası olan güneş, kâinat **Sânî**'inin **vücutuna** ve **vahdaniyetine** güneş gibi parlak ve **nurani** bir penceredir.

Evet, **manzume-i şemsiye** denilen küremizle beraber on iki **seyyare**; **cirmleri** küçüklük-büyüklik **itibariyle** pek çok muhtelif ve **mevkileri** uzaklık- yakınlık noktasında pek çok mütefavit ve **sür'at-i** hareketleri çok mütenevvi' olduğu halde

kemal-i intizam ve hikmet ile ve **kemal-i mizan** ile ve bir sâniye kadar şaşırılmayarak hareketleri ve deveranları

ve güneş ile, **cazibe** kanunu tabir edilen bir **kanun-u İlahî** ile bağlanmaları, yani onlar imamlarına **iktidaları**;

büyük bir mikyasta bir azamet-i kudret-i İlahiyeyi ve **vahdaniyet-i Rabbaniyeyi** gösterir.

Çünkü o **camid cirmleri**, o **şuursuz** büyük **kütleri**, **nihayet derecede intizam ve mizan-ı hikmet içinde muhtelif şekillerde ve muhtelif mesafelerde ve muhtelif hareketlerde** döndürmek, istihdam etmek, ne derece bir **kudreti** ve bir **hikmeti** isbat ettiğini kıyas et.

Bu büyük ve ağır işe **zerre miktar tesadüf** karışsa, öyle bir **patlayış** verecek ki, kâinatı dağıtacak.

If it was to **arrest** the motion of one of them for a minute, it would cause it to leave its **orbit** and would open the possibility of its **colliding** with another planet.

#22

You can understand how **awesome** would be the collision of bodies thousands of times larger than **the earth**.

Now we shall refer to **the all-encompassing knowledge of God** the **wonders of the solar system**, that is, the twelve **planets** which are **the sun's followers** and fruits, and consider only our own planet, **the earth**, which is here before our eyes.

We see that our planet is made to travel on a long journey around the sun **by a dominical command** as its most important duty –*as is described in the Third Letter*– in a way that demonstrates **the grandeur of dominical majesty** and **the loftiness of the sovereignty of the Godhead** and **the perfection of His mercy and wisdom**.

It has been made a **dominical ship** filled with **the wonders of Divine art**, and a **travelling dwelling** like an **exhibition**, for **God's conscious servants** to gaze on.

And the moon has been attached to it **with precise reckoning** for **mighty** instances of wisdom, *like being an hour-hand for telling the time*. **The moon** too has been given various **mansions** through which to journey.

Thus, these aspects of this **blessed** planet of ours prove the necessary existence and unity of a **Possessor of Absolute Power** *with a testimony as powerful as the globe of the earth itself*.

You can make an analogy with the rest of the solar system from this.

Furthermore, the sun is made to turn on its own **axis** like a **spinning-wheel**, **in order to wind into a ball the immaterial threads** called **gravity** and tie the planets with them and **set them in order**.

So too is it **impelled** together with its planets at a speed that cuts five hours' **distance** a second towards, according to one **estimate**, **the Constellation of Hercules**, or **towards the 'Sun of Suns'**.

This most certainly occurs through the **power** and at the **command of the All-Glorious One**, the Monarch of **Pre-Eternity** and **Post-Eternity**.

It is as though He makes the solar system perform these **manoeuvres like a platoon of soldiers under orders**, and so demonstrates **the majesty of His dominicality**.

O you **astronomers**! What **chance** can interfere in these matters? The hands of what **causes** can reach them? What **force** can draw close to this? Come on, you say!

Would an **All-Glorious Monarch** such as this display **impotence** and permit others to have a role in his **sovereignty**?

Çünkü bir dakika, tesadüf birisini **tevkif** etse, **mihverinden** çıkmasına sebebiyet verir, başkaları ile **müsademe** etmesine yol açar.

Küre-i Arz'dan bin defa büyük cirmelerle müsademenin ne derece **dehşetli** olduğunu kıyas edebilirsin.

Manzume-i Şemsiye'nin yani **şemsin me'murları** ve meyveleri olan on iki **seyyarenin acaibini ilm-i muhit-i İlahîye** havale edip, yalnız gözümüzün önünde seyyaremiz bulunan **arza** bakıyoruz, görüyoruz ki:

Bu seyyaremiz, bir **azamet-i şevket-i rububiyeti** ve **haşmet-i saltanat-ı uluhiyeti** ve **kemal-i rahmet ve hikmeti** gösterir bir surette Güneş'in etrafında, **emr-i Rabbanî ile** (*Üçüncü Mektub'da beyan edildiği gibi*) pek büyük bir hizmet için bir uzun seyr ü seyahat ona ettiriliyor.

Bir **sefine-i Rabbanîye** olarak **acaib-i masnuat-ı İlahîye** ile doldurulmuş ve **zîşuur ibadullah** a **seyrangâh** gibi bir **mesken-i seyyar** vaziyeti verilmiş.

Ve evkat ve hesabı bildirecek saat akrebi gibi Kamer dahi **dakik hesaplarla**, **azîm** hikmetlerle ona takılmış ve o **Kamer'e** başka **menzillerde** ayrı seyr ü seyahat verilmiş.

İşte bu **mübarek** seyyaremizin şu halleri, **küre-i arz kuvvetinde bir şehadetle**, bir **Kadîr-i Mutlak**'ın **vücub-u vücudunu** ve vahdetini isbat eder.

Madem şu seyyaremiz böyledir, manzume-i şemsiyeyi ona kıyas edebilirsiniz.

Hem şemse kendi **mihveri** üstünde **cazibe denilen manevî ipleri yumak yaptırmak için** dolap ve **çıkık** hükmünde olan güneşi, bir Kadîr-i Zülcelal'in emriyle döndürüp, o seyyaratı o manevî iplerle bağlayıp **tanzim etmek**

ve güneşi bütün seyyaratıyla sâniyede beş saatlik bir **mesafeyi** kestirecek kadar bir sür'atle, bir **tahmine** göre "**Herkül Burcu**" tarafına veya **Şems-üş Şümus canibine** **sevk etmek**,

elbette **ezel** ve **ebed** sultanı olan **Zât-ı Zülcelal**'in **kudretiyle** ve **emriyledir**.

Güya **haşmet-i rububiyetini** göstermek için, bu **emirber neferleri hükmünde** olan manzume-i şemsiye ordusu ile bir **manevra** yaptırır.

Ey **kozmoğrafyacı** efendi! Hangi **tesadüf** bu işlere karışabilir? Hangi **esbabın** eli buna ulaşabilir? Hangi **kuvvet** buna yanaşabilir? Haydi sen söyle.

Hiç böyle bir **Sultan-ı Zülcelal**, **aczi**ni gösterip **mülküne** başkasını karıştırır mı?

Would He give to other hands living creatures in particular, which are the fruit, result, aim, and **essence** of the universe? Would He permit another to **interfere**?

Especially man, would He leave him to his own devices, the most **comprehensive** of those fruits, the most perfect of the results, **vicegerent of the earth**, and His **mirror-like** guest?

Would He refer him to **nature** and **chance** and reduce the **majesty** of His sovereignty to nothing; **reduce to nothing** His perfect wisdom?

#23

Twenty-Second Window

Have We not made the earth a cradle, * And the mountains as pegs, * And created you as pairs? {Qur'an, 78:6-8.} * So behold the signs of God's Mercy, how He raises to life the earth after its death. {Qur'an, 30:50.}

The globe of the earth is a head with a hundred thousand mouths. In each mouth are a hundred thousand **tongues**.

On each tongue are a hundred thousand **proofs**, each one of which testifies **in numerous ways** to the **necessary existence**, unity, **sacred attributes**, and **Most Beautiful Names** of an **All-Glorious One**.

Yes, we consider the **first creation** of the earth and we see that **rock** was created from matter in a **fluid** state, and that **soil** was created from rock.

If that substance had remained **fluid**, it would not have been **habitable**, and if after becoming rock, the fluid had become hard as **iron**, it would not have **suitable for use**.

So what gave it its **state** was surely the wisdom of an **All-Wise Maker** Who saw the **needs** of the earth's **inhabitants**.

Then **the layer of soil** was thrown over the pegs of mountains

so that the **earthquakes** arising from **internal** upheavals could **breathe** through the mountains

and they would not cause the earth to be shaken out of its motion and duties,

and so that the mountains would preserve the earth from the **encroachment** of the sea,

and all would be **storehouses** for **the vital necessities** of **living beings**,

and would **purify** the air from **noxious gases** so allowing living beings to breathe,

and so that they would accumulate and hold water reserves,

Bahusus kâinatın meyvesi, neticesi, gayesi, **hülâsası** olan zîhayatları, başka ellere verir mi? Başkasını **müdahale** ettirir mi?

Bahusus o meyvelerin en **câmi** ve o neticelerin en mükemmeli ve **zeminin halifesi** ve o sultanın **âyinedar** bir misafiri olan insanları başıboş bırakır mı?

Ve onları **tabiata** ve **tesadüfe** havale edip **haşmet-i** saltanatını hiçe indirir mi, kemal-i hikmetini **sukut** ettirir mi?

Yirmi İkinci Pencere

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا وَخَلَقْنَاكُمْ
أَزْوَاجًا فَأَنْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا

Küre-i Arz bir kafadır ki, yüz bin ağzı vardır. Her bir ağzında, yüz bin **lisanı** vardır.

Her lisanında, yüz bin **bürhanı** var ki; her biri **çok cihetle** Vâcib-ül Vücut, Vâhid-i Ehad, her şeye kadîr, her şeye alîm bir **Zât-ı Zülcelal**'in **vücub-u vücuduna** ve vahdetine ve **evsaf-ı kudsiyesine** ve **esma-i hüsnasına** şahadet ederler.

Evet arzın **evvel-i hilkatına** bakıyoruz ki: **Mayi** haline gelen bir madde-i seyyaleden **taş** ve taştan **toprak** hakedilmiş.

Mayi kalsaydı, **kabil-i sükna** olmazdı. O mayi taş olduktan sonra, **demir** gibi sert olsa idi **kabil-i istifade** olmazdı.

Elbette buna bu **vaziyeti** veren, yerin **sekenelerinin** **hacetlerini** gören bir **Sâni-i Hakîm**'in hikmetidir.

Sonra **tabaka-i turabiye**, dağlar direği üzerine atılmış,

tâ içindeki **dâhili** inkılablardan gelen **zelzeleler**, dağlarla **teneffüs** edip,

zemini hareketinden ve vazifesinden şaşırmasın.

Hem denizin **istilâsından** toprağı kurtarsın.

Hem **zîhayatların levazimat-ı hayatiyesine** birer **hazine** olsun.

Hem havayı tarasın, **gazat-ı muzırradan tasfiye** etsin, tâ teneffüse kabil olsun.

Hem suları biriktirip iddihar etsin.

and would be a source and mine for the minerals necessary for living creatures.

Thus, this situation testifies most clearly and powerfully to the necessary existence and unity of a Possessor of Absolute Power, an All-Wise and Compassionate One.

O geographers! With what can you explain this?

What chance could make this dominical ship full of these wonderful creatures into an exhibition of marvels,

and spin it at a speed whereby it covers a distance of twenty-four thousand years a year

while not allowing a single of the objects arranged on its face to fall off?

Consider also the strange arts on the face of the earth. How wisely the elements are employed in their functions!

How well they attend to the guests of the Most Merciful One on the earth through the command of that All-Wise and Powerful One, and hasten to serve them!

#24

Also look at these embroidered lines within strange and wondrous arts on face of the earth, multicolored and full of strange wisdom!

See how the brooks and streams, seas and rivers, mountains and hills have all been made dwellings and means of transport suitable for His various creatures and servants.

See how with perfect wisdom and order He has then filled them with hundreds of thousands of varieties of plants and animals,

and given them life and made them rejoice, and how regularly minute by minute He discharges the creatures and empties those dwellings with death,

and then once again in orderly fashion refills them in the form of 'resurrection after death.'

This testifies with hundreds of thousands of tongues to the necessary existence and unity of an All-Powerful One of Glory, an All-Wise One of Perfection.

In Short: The earth, the face of which is an exhibition of marvels of art, a display of wonders of creation,

a place of passage for the caravans of beings, and a mosque and dwelling for the ranks of worshippers,

is like the heart of all the universe; it thus displays the light of Divine unity to the same degree as the universe.

O geographer! If the head of the earth has a hundred thousand mouths and with the hundred thousand tongues in each it makes known God,

Hem zihayata lâzım olan sair madenlere menşe' ve medar olsun.

İşte bu vaziyet bir Kadîr-i Mutlak ve bir Hakîm-i Rahîm'in vücub-u vücuduna ve vahdetine gayet kat'î ve kuvvetli şehadet eder.

Ey coğrafyacı efendi! Bunu ne ile izah edersin?

Hangi tesadüf şu acaib-i masnuat ile dolu sefine-i Rabbaniyeyi bir meşher-i acaib yaparak

yirmi dört bin sene bir mesafede, bir senede sür'atle çevirip,

onun yüzünde dizilmiş eşyadan hiçbir şey düşürmesin?

Hem zeminin yüzündeki acib san'atlara bak! Anasırlar, ne derece hikmetle tavzif edilmişler.

Bir Kadîr-i Hakîm'in emriyle zemin yüzündeki Rahman misafirlerine nasıl güzel bakıyorlar, hizmetlerine koşuyorlar.

Hem acib ve garib san'atlar içinde rengârenk acib hikmetli zemin yüzünün şımasındaki bu nakışlı çizgilere bak!

Nasıl sekenelerine enhar ve çayları, deniz ve ırmakları, dağ ve tepeleri, ayrı ayrı mahluklarına ve ibadına lâyük birer mesken ve vesait-i nakliye yapmış.

Sonra yüz binler ecnas-ı nebatat ve enva'-ı hayvanatıyla kemal-i hikmet ve intizam ile doldurup

hayat vererek şenlendirmek, vakit-bevakit muntazaman mevt ile terhis ederek boşaltıp

yine muntazaman "Ba'sü ba'de-l mevt" suretinde doldurmak;

bir Kadîr-i Zülcelal'in ve bir Hakîm-i Zülkemal'in vücub-u vücuduna ve vahdetine yüzbinler lisanlarla şehadet ederler.

Elhasıl: Yüzü, acaib-i san'ata bir meşher ve garaib-i mahlukata bir mahşer

ve kafil-i mevcudata bir memer ve sufûf-u ibadına bir mescid ve makarr olan zemin;

bütün kâinatın kalbi hükmünde olduğundan, kâinat kadar nur-u vahdaniyeti gösterir.

İşte ey coğrafyacı efendi! Bu zemin kafası yüzbin ağız, her birinde yüzbin lisan ile Allah'ı tanıttırsa

and still you do not recognize Him and plunge your head in the **swamp of nature**, then ponder over the greatness of your **fault**!

Know what a **grievous** punishment it makes you **deserve**! Come to your senses and **extract** your head from the swamp!

Say,

I believe in God in Whose hand is the sovereignty of all things.

Twenty-Third Window

Who creates death and life. {Qur'an, 67:2.}

Life is the most luminous, the most beautiful of the miracles of **dominical power**.

It is the most powerful and most brilliant of the **proofs** of **Divine unity**.

It is the most **comprehensive** and most shining of the **mirrors** displaying the **manifestations of the Eternally Besought One**.

Yes, on its own, life makes known a **Living and Self-Subsistent One** together with all his **Names** and **acts**.

For life is a light, a **medicament**, like a potion **blended** from numerous **attributes**.

Just as the **seven colours** are combined in light, and **various drugs** are blended together in a medicament, so life is a **reality** made of numerous attributes.

#25

Some of the attributes in its reality **expand** by means of the senses; they **unfold** and are differentiated.

However the **greater part** make themselves perceived in the form of the **emotions**; they make themselves known by **welling up** out of life.

Furthermore, life comprises **provision**, **mercy**, **grace**, and **wisdom**, which are **dominant** in the **regulation**, and administration of the universe.

It is as if life fastens them on behind it and draws them into the place it enters.

For example, when life enters a body, the Name of **All-Wise** is also manifested; it makes its **home** well and orders it with wisdom.

In the same way, the Name of **All-Generous** is manifested, and it **organizes** and **decorates** its **dwelling** according to its **needs**.

At the same time, the manifestation of the Name of **All-Compassionate** is apparent; it **bestows** all sorts of **bounties** for the **continuance** and **perfection** of life.

ve sen Onu tanımazsan, başını **tabiat bataklığına** soksan, derece-i **kabahatını** düşün.

Ne derece **dehşetli** bir cezaya seni **müstehak** eder, bil, ayıl ve başını bataklıktan **çık**ar.

أَمَنْتُ بِاللَّهِ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ

de.

Yirmi Üçüncü Pencere

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ

Hayat, **kudret-i Rabbaniye** mu'cizatının en nuranisidir, en güzeldir.

Ve **vahdaniyet bürhan**larının en kuvvetlisi ve en parlağıdır.

Ve **tecelliyat-ı Samedaniye âyinelerinin** en **câmi**i ve en berrakıdır.

Evet, hayat tek başıyla bir **Hayy-u Kayyum**'u bütün **esma** ve **şuunatıyla** bildirir.

Çünkü hayat, pek çok **sıfâtın memzuç** bir macunu hükmünde bir ziya, bir **tiryaktır**.

Elvan-ı seb'a, ziyada; ve **muhtelif edviyeler**, tiryakta nasıl ki mümtazicen bulunur. Öyle de: Hayat dahi, pek çok sıfâttan yapılmış bir **hakikattir**.

O hakikattaki sıfatlardan bir kısmı, duygular vasıtasıyla **inbisat** ederek **inkışaf** edip ayrılırlar.

Kısm-ı ekseri ise **hissiyat** suretinde **kendilerini ihsas ederler** ve hayattan **kaynama** suretinde **kendilerini bildirirler**.

Hem hayat, kâinatın **tedbir** ve idaresinde **hükümferma** olan **rızık** ve **rahmet** ve **inayet** ve **hikmeti** tazammun ediyor.

Güya hayat onları arkasına takıp, girdiği yere çekiyor.

Meselâ hayat bir cisme, bir bedene girdiği vakit; **Hakîm** ismi dahi tecelli eder, hikmetle **yuvasını** güzelce yapıp tanzim eder.

Aynı halde **Kerim** ismi de tecelli edip, **meskenini hacatına** göre **tertib** ve **tezyin** eder.

Yine aynı halde **Rahîm** isminin cilvesi görünüyor ki, o hayatın **devam** ve **kemali** için türlü türlü **ihsanlarla taltif eder**.

Again at the same time, the **manifestation** of the Name of **Provider** appears; it produces the **sustenance**, **material** and **immaterial**, necessary for the **perpetuation** and **unfolding** of the life, and in part **stores** them **up** within its body.

That is to say, life is like a **point of focus**; **various** attributes enter one another, indeed, they become one and the same.

It is as if in its entirety life is both **knowledge**, and at the same time **power**, and at the same time **wisdom** and **mercy**, and so on.

Thus, with regard to this **comprehensive essence**, life is a **mirror of the Eternally Besought One** reflecting the **essential dominical attributes**.

It is due to this mystery that the **Necessarily Existent One**, **Who is the Ever-Living and Self-Subsistent One**, creates life in great **abundance** and **plenitude**, and scatters it far and wide and **broadcasts** it,

and gathers everything around life and makes it serve it. For life's duty is great.

Yes, it is not easy to be **the mirror of the Eternally Besought One**, it is not some **petty** duty.

Thus, the instantaneous and continuous coming into existence from nothing of these countless, numberless lives which we all the time see before our eyes, –and of **spirits**, *which are the origins and essences of lives*– their being sent,

demonstrate the necessary existence, **sacred attributes**, and **Most Beautiful Names** of a **Necessarily Existent** and **Ever-Living and Self-Subsistent One** as clearly as sun **beams** show the existence of the sun.

Just as someone who does not recognize and accept the existence of the sun is **compelled** to deny the light which fills the day,

so one who does not recognize **the Sun of Divine Oneness**, Who is **Ever-Living and Self-Subsistent** and **the Giver of Life and Death**, has to deny the existence of the **living creatures** *which fill the earth and even the past and the future*,

he has to fall a hundred times lower than an animal, to fall from the **level** of life to become something **utterly ignorant** and **lifeless**.

Yine aynı halde **Rezzak** isminin **cilvesi** görünüyor ki, o hayatın **bekasına** ve **inkışafına** lâzım **maddî**, **manevî** **gıdaları** yetiştiriyor. Ve kısmen bedeninde **iddihar** ediyor.

Demek hayat bir **nokta-i mihrakıye** hükmünde; **muhtelif** sıfât birbiri içine girer, belki birbirinin aynı olur.

Güya hayat **tamamıyla** hem **ilimdir**, aynı halde **kudrettir**, aynı halde de **hikmet** ve **rahmettir** ve hâkeza.

İşte hayat bu **câmi'** **mahiyeti** itibariyle **şuun-u zâtiye-i Rabbanıyeye âyinedarlık eden bir âyine-i Samediyettir**.

İşte bu sırdandır ki: **Hayy-u Kayyum olan Zât-ı Vâcib-ül Vücut**, hayatı pek çok **kesretle** ve **mebzuliyetle** halkedip, **neşir** ve teşhir eder.

Ve her şeyi hayatın etrafına toplattırıp, ona hizmetkâr eder. Çünkü hayatın vazifesi büyüktür.

Evet **Samediyetin âyinesi** olmak kolay bir şey değil, **âdi** bir vazife değil.

İşte göz önünde her vakit gördüğümüz bu hadd ü hesaba gelmeyen yeni yeni hayatlar ve **hayatların asılları ve zâtları olan ruhlar**, birden ve hiçten vücuda gelmeleri ve gönderilmeleri,

bir Zât-ı Vâcib-ül Vücut ve Hayy-u Kayyum'un vücut-u vücudunu ve **sıfât-ı kudsiyesini** ve **esma-i hüsnasını**; **lemaatın** güneşi gösterdiği gibi gösteriyorlar.

Güneşi tanımayan ve kabul etmeyen adam, nasıl gündüzü dolduran ziyayı inkâr etmeye **meçbur** oluyor.

Öyle de: **Hayy-u Kayyum**, **Muhyî** ve **Mümît** olan **Şems-i Ehadıyeti** tanımayan adam, **zeminin yüzünü belki mazi ve müstakbeli dolduran zihayatların** vücudunu inkâr etmeli

ve yüz derece hayvandan aşağı düşmeli. Hayat **mertebesinden** düşüp **camid** bir **cahil-i echel** olmalı.

Twenty-Fourth Window

There is no God but He, everything will perish save His countenance, His is the command and to Him shall you return. {Qur'an, 28:88.}

Yirmi Dördüncü Pencere

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

Death is a **proof of dominicality** as much as life is a proof of it; it is a most powerful **proof of Divine unity**.

As the verse, *Who creates death and life {Qur'an, 67:2.}* indicates, death is not **non-existence**, **annihilation**, **non-being**, an authorless **extinction**;

rather, as is shown in the First Letter, it is a being **discharged** from service by an **All-Wise Author**, a **change of residence**, an **exchange of bodies**, a **rest from duty**, a being freed from the **prison of the body**; it is a wise and **orderly** work of wisdom.

Indeed, just as the **living** face of the earth and **the well-fashioned and living creatures** upon it testify to the necessary existence and unity of an **All-Wise Maker**,

so too with their deaths do those living beings bear witness to the **eternity** and **unity** of an **Ever-Living** and **Self-Subsistent One**.

Since it is proved and **elucidated** in the Twenty- Second Word that death is an extremely powerful **proof of Divine unity** and **eternity**,

we refer the discussion to that Word and here only explain **one important point**.

It is as follows: Both with their existences do living beings point to the existence of a **Necessarily Existent One**,

and with their deaths do those living beings testify to the **eternity** and **unity** of an **Ever-Living Eternal One**.

For example, the face of the earth, which is a single living creature, points to its **Maker with its order and circumstances**;

so too it points to Him when it dies. That is, when winter conceals the earth's face with its white **shroud**, it turns **the gazes of men** away from itself

–their gaze moves to the past behind the **corpse** of that departing spring– and it shows them a far wider **scene**.

That is to say, all the past springs of the earth, which were all **miracles of power**, inform them that new **living** springtime **creatures of the earth** will come, and since they all testify to the existence of those future **wonders of Divine power**, each a **living** earth,

they testify brilliantly and powerfully and on a vast scale to the necessary existence, unity, **everlastingness**, and **eternity** of an **All- Glorious Maker**, an **All-Powerful One of Perfection**, an **Ever-Living Eternal One**;

they demonstrate such brilliant **proofs** that whether one wants to or not they make one declare: “**I believe in God, the One, the Unique!**”

Mevt, hayat kadar bir **bürhan-ı rububiyettir**. Gayet kuvvetli bir **hüccet-i vahdaniyettir**.

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ

de laletince, mevt; **adem**, **i'dam**, **fena**, hiçlik, fâilsiz bir **inkıraz** değil,

belki bir **Fâil-i Hakîm** tarafından hizmetten **terhis** ve **tahvil-i mekân** ve **tebdil-i beden** ve **vazifeden paydos** ve **haps-i bedenden âzad** etmek ve **muntazam** bir eser-i hikmet olduğu, Birinci Mektub'da gösterilmiştir.

Evet nasıl zemin yüzündeki **masnuat ve zîhayatlar** ve **hayattar** zemin yüzü, bir **Sâni'-i Hakîm**'in vücut- u vücuduna ve vahdaniyetine şahadet ediyorlar.

Öyle de: O zîhayatlar ölümleriyle bir **Hayy-ı Bâki'nin sermediyetine** ve **vâhidiyetine** şahadet ediyorlar.

Yirmiikinci Söz'de; mevt, gayet kuvvetli bir **bürhan-ı vahdet** ve bir **hüccet-i sermediyet** olduğu isbat ve **izah** edildiğinden,

şu bahsi o söze havale edip yalnız **mühim bir nüktesini** beyan edeceğiz.

Şöyle ki: Nasıl zîhayatlar, vücudlarıyla bir **Vâcib-ül Vücut**'un vücuduna delalet ediyorlar.

Öyle de: O zîhayatlar, ölümleriyle bir **Hayy-ı Bâki'nin sermediyetine**, **vâhidiyetine** şahadet ediyorlar.

Meselâ yalnız bir tek zîhayat olan zemin yüzü, **intizamıyla**, **ahvaliyle Sâni'i gösterdiği gibi,**

öldüğü vakit yani kış, beyaz **kefeni** ile ölmüş o zemin yüzünü kapaması ile **nazar-ı beşeri** ondan çeviriyor.

Veyahut nazar, o giden bahar **cenazesinin** arkasından maziye gider, daha geniş bir **manzarayı** gösterir.

Yani her biri birer **mu'cize-i kudret** olan zemin dolusu bütün geçen baharlar misillü yeni gelecek birer **hârîka-i kudret** ve birer **hayattar** zemin olan, bahar dolusu **hayattar mevcudat-ı arzîyenin** gelmelerini ihsas ve vücudlarına şahadet ettiklerinden;

öyle geniş bir mikyasta, öyle parlak bir surette, öyle kuvvetli bir derecede bir **Sâni'-i Zülcelal**'in bir **Kadîr-i Zülkemal**'in, bir **Kayyum-u Bâki**'nin, bir **Şems-i Sermedî'nin** vücut-u vücuduna ve vahdetine ve **beka** ve **sermediyetine** şahadet ederler

ve öyle parlak **delailli** gösterirler ki, ister istemez bedahet derecesinde “**Âmentü billâhi'l-Vâhidi'l-Ehad**” dedirtir.

In Short: According to the meaning of the verse,

And gives life to the earth after its death, {Qur'an, 30:19.}

just as this living earth testifies to the Maker with the spring, so with its death it turns man's gaze to **the miracles of Divine power lined up on the two wings of time, the past and the future,**

it alludes to thousands of miracles of power in place of one miracle. And each of those springs testifies more certainly than this present spring,

for those which have departed towards the **past** have gone together with their **apparent causes**, and after them others like them have come in their places.

This means that **apparent causes are nothing**: only that an **All-Powerful One of Glory** creates the springs, and tying them to causes with **His wisdom** shows that He has sent them.

As for the faces of the earth lined up in future time, they testify still more **brilliantly**.

For they will be made **anew** from nothing, from non-being, and sent; they will be put on the earth, made to do their duty, and then sent away.

And so, O heedless one deviated into nature and **drowning** in its swamp!

How can something which does not possess hands **wise and powerful enough to reach all the past and all the future** interfere in the life of the earth?

Can your **total nonentity** of nature interfere in it?

If you want to be saved, say: "At the very most, **nature** is a **notebook of Divine power**. And as for **chance**, it is a **veil to hidden Divine wisdom which conceals our ignorance**." Approach the truth!

Twenty-Fifth Window

Like **one struck** points to **the striker**, and **a finely fashioned work** of art necessitates **the artist**,

and an **offspring** requires a parent, and **an under surface** demands **a top surface**, and so on.

like all these **qualities** known as **relative matters** which are not absolute and cannot exist without each other, **contingency**, which is apparent in **particulars** in the universe as well as in it as a **whole**, points to **necessity**.

And **the state of being acted upon** which is to be seen in all of them points to an **act**, and the **createdness** apparent in all of them points to **creativity**, and the **multiplicity** and **composition** to be seen in all demand unity.

Elhasıl:

وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

sırrınca;

hayattar bu zemin, bir baharda Sâni'a şehadet ettiği gibi; onun ölmesiyle, zamanın geçmiş ve gelecek iki kanadına dizilmiş mu'cizat-ı kudretine nazarı çeviriyor.

Bir bahar yerine binler baharı gösteriyor. Bir mu'cize yerine binler mu'cizat-ı kudretine işaret eder. Ve onlardan her bahar, şu hazır bahardan daha kat'î şehadet eder.

Çünkü mazi tarafına geçenler, zahirî esbablarıyla beraber gitmişler; arkalarında yine kendileri gibi başkalar yerlerine gelmişler.

Demek **esbab-ı zahiriye hiçtir**. Yalnız bir Kadîr-i Zülcelal, onları halkedip, hikmetiyle esbaba bağlayarak gönderdiğini gösteriyor.

Ve gelecek zamanda dizilmiş hayattar olan zemin yüzleri ise, daha **parlak** şehadet eder.

Çünkü **yeniden**, yoktan, hiçten yapıp gönderilecek, yere konup vazife gördürüp sonra gönderilecekler.

İşte ey tabiata saplanan ve bataklıkta boğulmak derecesine gelen gafil!

Bütün mazi ve müstakbele ulaşacak hikmetli ve kudretli manevî el sahibi olmayan bir şey, nasıl bu zeminin hayatına karışabilir?

Senin gibi **hiç ender hiç** olan tesadüf ve tabiat buna karışabilir mi?

Kurtulmak istersen: "**Tabiat**, olsa olsa bir **defter-i kudret-i İlahiyedir**. **Tesadüf** ise, **cehlimizi örten gizli bir hikmet-i İlahiyenin perdesidir**" de, hakikata yanaş.

Yirmi Beşinci Pencere

Nasıl ki **madrub**, elbette **dârîbe** delalet eder. **San'atlı bir eser**, **san'atkârı** îcab eder.

Veled, vâlidî iktiza eder. **Tahtiyet**, **fevkiyeti** istilzam eder ve hâkeza.

Bütün umûr-u izafiye tabir ettikleri biri birisiz olmayan **evsaf-ı nisbiye** misillü *şu kâinatın cüz'iyatında ve heyet-i umumiyesinde görünen imkân* dahi, **vücubu** gösterir.

Ve bütün onlarda görünen **infial**, bir fiili gösterir. Ve umumunda görünen **mahlukiyet**, **hâlikiyeti** gösterir. Ve umumunda görünen **kesret** ve **terkib**, vahdeti istilzam eder.

And **necessity**, an act, creativity, and unity **clearly** and **necessarily**

require one who is not **contingent**, acted upon, **numerous**, **compounded**, and **created**,

but bears the attributes of being **necessary**, an **agent**, **one**, and a **creator**.

In which case, all **contingency**, **states of being acted upon**, **createdness**, **multiplicity** and **composition**

testify to **the Necessarily Existent One**, **the One Who acts as He wills**, **the Creator of All Things**, **the Single One of Unity**.

#28

In Short: Just as **necessity** is apparent from **contingency**, **the act** from **the state of being acted upon**, and **unity** from **multiplicity**, and the existence of the former indicate the latter with certainty,

in the same way, qualities like **createdness** and **having all their needs provided for**, which are to be seen in beings,

clearly **point** to the existence of attributes like **Making** and **Providing**.

In turn the existence of these attributes point **necessarily** and **self-evidently** to the existence of an **All-Compassionate Maker** Who is a **Creator** and a **Provider**.

That is to say, *with the tongues of the hundreds of attributes of this sort which they bear*, every being testifies to hundreds of **the Necessarily Existent One's Most Beautiful Names**.

If this testimony is not admitted, it becomes necessary to deny all the attributes of this sort pertaining to beings.

Twenty-Sixth Window

{This window addresses those lovers of God who approach Him with the heart in particular, rather than people generally.}

The ever-renewed instances of **beauty** and **fairness** passing over the faces of the beings in the universe show that they are **shadows** of the manifestations of an **Eternal Beauteous One**.

Yes, bubbles sparkling on the surface of a river and then disappearing, and other bubbles coming after them and **sparkling** like those that preceded them

shows that they are **mirrors** to the **rays** of a perpetual **sun**.

In the same way, **the flashes of beauty** which sparkle on the **travelling** beings in the river of **flowing** time

point to an Eternal Beauteous One and are **signs** of Him.

Also, the ardent love in the heart of the universe points to an **Undying Beloved**.

Ve **vücub** ve fiil ve hâlıkîyet ve vahdet, **bilbedahe** ve **bizzarure**

mümkün, **münfail**, **kesîr**, **mürekkeb**, **mahluk** olmayan;

vâcib ve **fâil**, **vâhid** ve **hâlık** olan mevsuflarını ister.

Öyle ise bilbedahe bütün kâinattaki bütün **imkânlar**, bütün **infialler**, bütün **mahlukîyetler**, bütün **kesret** ve **terkibler**

bir **Zât-ı Vâcib-ül Vücut**, **Fa'alün-Lima Yürüd**, **Hâlık-ı Külli Şey'**, **Vâhid-i Ehad'e** şehadet eder.

Elhasıl: Nasıl **imkândan vücub** görünüyor, **infialden fiil** ve **kesretten vahdet**; bunların vücudu, onların vücuduna kat'iyen delalet eder.

Öyle de: Mevcudat üstünde görünen **mahlukîyet** ve **merzukîyet** gibi sıfatlar dahi,

sânî'iyet, **rezzakîyet** gibi şe'nlerin vücudlarına kat'î **delalet ediyor**.

Şu sıfatın vücudu dahi, **bizzarure** ve **bilbedahe** bir **Hallak** ve bir **Rezzak Sâni'-i Rahîm**'in vücuduna delalet eder.

Demek her bir mevcud, *taşıdığı yüzler bu çeşit sıfatlar lisaniyla*, **Zât-ı Vâcib-ül Vücut**'un yüzler **esma-i hüsnasına** şehadet ederler.

Bu şehadetler kabul edilmezse, mevcudatın bütün bu çeşit sıfatlarını inkâr etmek lâzım gelir.

Yirmi Altıncı Pencere

{(Haşiyeye): Şu pencere umumî değil. Ehl-i kalb ve ehl-i muhabbete hususiyeti var.}

Şu kâinatın mevcudatı yüzünde tazelenen ve gelip geçen **cemaller** ve **hüsünler**; bir **Cemal-i Sermedî** cilvelerinin bir nevi **gölgeleri** olduğunu gösterir.

Evet, ırmağın yüzündeki kabarcıkların parlayıp gitmesinden sonra arkadan gelenlerin gidenler gibi **parlamaları**,

daimî bir **şemsin şualarının âyineleri** olduklarını gösterdikleri gibi;

seyyal zaman ırmağında, **seyyar** mevcudatın üstünde parlayan **lemaat-ı cemaliye** dahi,

bir **cemal-i sermedîye** işaret ederler ve onun bir nevi **emareleridirler**.

Hem kâinat kalbindeki ciddî aşk, bir **Maşuk-u Lâyezalî'yi** gösterir.

As is indicated by the fact that something which is not found in the tree itself will not be present in authentic form in its fruit,

the ardent love of God present in human kind, the responsive fruit of the tree of the universe, shows that

a true love and passion is to be found in all the universe, but in other forms.

In which case, this true love and passion in the heart of the universe points to a Pre-Eternal Beloved.

Moreover, all the attractions and magnetic forces which appear in numerous different forms in the heart of the universe,

show to aware hearts that they are thus through the attraction of a drawing truth.

Also, according to the consensus of the saints and those who uncover the mysteries of creation, who are the most sensitive and luminous of creatures, relying on their illuminations and witnessing,

they have received the manifestation of a Beauteous One of Glory and through their illuminations have perceived that All-Glorious One of Beauty making Himself known to them and loved by them.

#29

Their unanimously telling of this again testifies with certainty to a Necessarily Existent One, to the existence of a Beauteous One of Glory, and to His making Himself known to man.

Also, the pen of beautifying and adorning which works on beings and on the face of the universe points clearly to the beauty of the Names of the pen's Owner.

Thus, the beauty on the face of the universe, and the love in its heart, and the attraction in its breast, and the uncovering and witnessing in its eye, and the beauty and adornment on it as a whole, open up a truly subtle and luminous window.

It displays to aware minds and hearts a Beauteous One of Glory, an Undying Beloved, an Eternal Worshipped One all of Whose Names are beautiful.

O heedless one who flounders amid suffocating doubts in the darkness of matter and obscurity of delusion! Come to your senses! Rise to a state worthy of humanity!

Look through these four openings, see the beauty of unity, attain perfect belief, and become a true man!.

Twenty-Seventh Window

God is the Creator of all things, and of all things He is the Guardian and Disposer. {Qur'an, 39:62.}

Evvet, ağacın mahiyetinde olmayan bir şey, esaslı bir surette meyvesinde bulunmadığı delaletiyle;

şecere-i kâinatın hassas meyvesi olan nev'-i insandaki ciddî aşk-ı lahuî gösterir ki;

bütün kâinata -fakat başka şekillerde- hakikî aşk ve muhabbet bulunuyor.

Öyle ise kalb-i kâinattaki şu hakikî muhabbet ve aşk, bir Mahbub-u Ezeli'yi gösterir.

Hem kâinatın sinesinde çok suretlerde tezahür eden incizablar, cezbeler, cazibeler;

ezelî bir hakikat-ı cazibedarın cezbiyle olduğunu hüşyar kalblere gösterir.

Hem mahlukatın en hassas ve nuranî taifesi olan ehl-i keşf ve velayetin ittifağıyla, zevk ve şuhuda istinad ederek,

bir Cemil-i Zülcelal'in cilvesine, tecellisine mazhar olduklarını ve o Celil-i Zülcemal'in (kendini) tanıttırılmasına ve sevdirilmesine zevk ile muttali olduklarını,

müttefikan haber vermeleri, yine bir Zât-ı Vâcib-ül Vücut'un, bir Cemil-i Zülcelal'in vücuduna ve insanlara kendini tanıttırmasına kat'iyyen şahadet eder.

Hem kâinat yüzünde ve mevcudat üstünde işleyen kalem-i tahsin ve tezyin; o kalem sahibi zâatın esmasının güzelliğini vâzihan gösteriyor.

İşte kâinat yüzündeki cemel ve kalbindeki aşk ve sinesindeki incizab ve gözlerindeki keşf ve şuhud ve hey'atındaki hüsün ve tezyinat; pek latif, nurani bir pencere açar.

Onun ile, bütün esması cemile bir Cemil-i Zülcelal'i ve bir Mahbub-u Lâyezalî'yi ve bir Mabud-u Lemyezalî'i, hüşyar olan akıl ve kalblere gösterir.

İşte ey maddiyat karanlığında, evham zulümatında, boğucu şübehat içinde çırpınan gafil! Kendine gel. İnsaniyete lâyük bir surette yüksel!

Şu dört delik ile bak; cemel-i vahdeti gör, kemal-i imanı kazan, hakikî insan ol!.

Yirmi Yedinci Pencere

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

We look at things which appear to be **causes** and **effects** in the universe and we see that **the most elevated** cause possesses insufficient power for **the most ordinary effect**.

This means that causes are a veil, and something else makes the effects.

To take only a small example out of innumerable creatures let us consider **the faculty of memory**, which is situated in man's head in a space as tiny as a **mustard seed**:

we see that it is like a book so **comprehensive** –indeed, like a **library**– that within it is written **without confusion** the entire **story of a person's life**.

What cause can be shown for this **miracle of power**? The grey matter of the brain? The simple **unconscious** particles of its **cells**? The winds of chance and coincidence?

But that **miracle of art** can only be **the work of an All-Wise Maker** Who, **in order to inform** man **that all the actions he has performed have been recorded** and will be recalled at the time of accounting, writes out a small ledger from the **great book of man's deeds to be published at the resurrection**, and gives it to the hand of his mind.

Thus, since they are comparable to man's faculty of memory, make an analogy with all eggs, seeds, and grains, and then compare **other effects** to these small and **comprehensive** miracles.

#30

Because whichever effect and **work of art** you look at, it contains such **wonderful** art that not only its **common**, simple cause, but **if all causes were to gather**, they would declare their **impotence** before it.

For example, suppose the sun, which is imagined to be a large cause, to possess **will** and **consciousness**; if it is said to it: "Are you able to make a fly?",

of course it would reply: "Through my **Creator's** bounty, there is plenty of **light**, **heat**, and colours in my shop,

but such things in the fly's being as eyes, ears, and life are neither in my shop, nor are they within my power."

Furthermore, the wonderful **art** and **adornment** in effects dismiss causes, and indicating **the Necessarily Existent One, the Causer of Causes**,

in accordance with the verse, *And to Him goes back every affair, {Qur'an, 11:123.}* hand over matters to Him.

In the same way, the results, **purposes**, and **benefits** attached to effects demonstrate **self-evidently** that they are the works of an **All-Generous Sustainer**, an **All-Wise and Compassionate One**, beyond **the veil of causes**.

For unconscious causes certainly cannot think of some aim and work for it.

Kâinatta, "**esbab ve müsebbebat**" görünen eşyaya bakıyoruz ve görüyoruz ki: **En a'lâ** bir sebep, **en âdi** bir **müsebbebe** kuvveti yetmiyor.

Demek esbab bir perdedir, müsebbepleri yapan başkadır.

Meselâ; hadsiz masnuattan yalnız cüz'î bir misal olarak insan başı içinde bir **hardal** küçüklüğünde bir yerde yerleştirilen **kuvve-i hâfizaya** bakıyoruz.

Görüyoruz ki: Öyle bir **câmi'** kitab belki **kütübhane** hükmündedir ki, bütün **sergüzeşt-i hayatı**, içinde **karıştırılmaksızın** yazılıyor.

Acaba şu **mu'cize-i kudrete** hangi sebep gösterilebilir? Telâfif-i dimağîye mi? Basit, **şuursuz hüceyrat** zerrelere mi? Tesadüf rüzgârları mı?

Halbuki o **mu'cize-i san'at**, öyle bir zâtın san'atı olabilir ki; **beşerin haşirde neşredilecek büyük defter-i a'malinden** muhasebe vaktinde **hatıra getirilecek** ve **işlediği her fiilleri yazıldığını bildirmek için** bir küçük sened istinsah edip, yazıp aklının eline verecek **bir Sâni'-i Hakîm'in san'atı** olabilir.

İşte beşerin kuvve-i hâfızasına misal olarak bütün yumurtaları, çekirdekleri, tohumları kıyas et ve bu **câmi'** küçücük mu'cizelere, **sair müsebbebatı** da kıyas et.

Çünkü hangi müsebbebe ve **masnua** baksan, o derece **hârîka** bir san'at var ki, değil onun **âdi**, basit sebebi, belki **bütün esbab toplansa**, ona karşı izhar-ı **acz** edecekler.

Meselâ: Büyük bir sebep zannedilen güneşi; **ihthiyarlı**, **şuur**lu farz ederek ona denilse: "Bir sineğin vücudunu yapabilir misin?"

Elbette diyecek ki: "**Hâlıkımın** ihsanıyla dükkânımda **ziya**, renkler, **hararet** çok.

Fakat sineğin vücudunda göz, kulak, hayat gibi öyle şeyler var ki, ne benim dükkânımda bulunur ve ne de benim iktidarım dâhilindedir."

Hem nasıl ki müsebbebdeki hârîka **san'at** ve **tezyinat**, esbabı **azledip Müsebbib-ül Esbab** olan **Vâcib-ül Vücut'a** işaret ederek,

وَالِيهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ

sırınca: Ona teslim-i umûr eder.

Öyle de: Müsebbebata takılan neticeler, **gayeler**, **faideler**; **bilbedahe perde-i esbab** arkasında bir **Rabb-ı Kerim'in**, bir **Hakîm-i Rahîm'in** işleri olduğunu gösterir.

Çünkü şuursuz esbab, elbette bir gayeyi düşünüp çalışmaz.

And yet we see that each creature which comes into existence does so following not one, but many aims, benefits, and instances of wisdom.

That means an **All-Wise and Generous Sustainer** makes those things and sends them. He makes those benefits the aim of their existence.

For example, it is going to rain. It is obvious how distant the causes that apparently result in rain are from thinking of animals and having pity and compassion on them.

That means it is sent to their assistance through the wisdom of a **Compassionate Creator** Who creates the animals and guarantees their sustenance.

Rain is even called 'mercy'. Because, since it comprises numerous works of mercy and benefits, it is as if mercy has become embodied as rain, has been formed into drops, and arrives in that way.

Furthermore, all the finely adorned plants which smile at creatures and the embellishments and displays in animals

self-evidently point to the necessary existence and unity of an **All-Glorious One** behind the veil of the Unseen; One Who wants to make Himself known and loved through these beautifully adorned fine arts.

That is to say, this adornment in things and these displays and embellishment indicate of a certainty the attributes of making known and making loved.

While the attributes of making known and making loved self-evidently testify to the necessary existence and unity of an **All- Powerful Maker** Who is Loving and Known.

In Short: Since causes are extremely commonplace and impotent and the effects attributed to them are most valuable and full of art, this dismisses causes.

The aims and benefits of effects also discharge ignorant and lifeless causes, and hand them over to an **All-Wise Maker**.

Halbuki görüyoruz: Vücuda gelen her mahluk, bir gaye değil, belki çok gayeleri, çok faideleri, çok hikmetleri takip ederek vücuda geliyor.

Demek bir **Rabb-ı Hakîm ve Kerim**, o şeyleri yapıp gönderiyor. O faideleri onlara gaye-i vücud yapıyor.

Meselâ, yağmur geliyor. Yağmuru zahiren intac eden esbab; hayvanatı düşünüp, onlara acıyıp merhamet etmekten ne kadar uzak olduğu malûmdur.

Demek hayvanatı halkeden ve rızıklarını taahhüd eden bir **Hâlık-ı Rahîm**'in hikmetiyle imdada gönderiliyor.

Hattâ yağmura "**rahmet**" deniliyor. Çünkü çok âsâr-ı rahmet ve faideleri tazammun ettiğinden, güya yağmur şeklinde rahmet tecessüm etmiş, takattur etmiş, katre katre geliyor.

Hem bütün mahlukatın yüzüne tebessüm eden bütün zînetli nebatat ve hayvanattaki tezyinat ve gösterişler,

bilbedahe perde-i gayb arkasında bu süslü ve güzel san'atlar ile kendini tanıttırmak ve sevdirmek ve bildirmek isteyen bir **Zât-ı Zülcelal**'in vücub-u vücuduna ve vahdetine delalet ederler.

Demek eşyadaki süslü vaziyetler, gösterişli keyfiyetler; tanıttırmak ve sevdirmek sıfatlarına kat'iyen delalet eder.

Sevdirmek ve tanıttırmak sıfatları ise; bilbedahe **Vedud**, **Maruf** bir **Sâni'-i Kadîr**'in vücub-u vücuduna ve vahdetine şehadet eder.

Elhasıl: Sebeb gayet âdi, âciz ve ona isnad edilen müsebbeb ise gayet san'atlı ve kıymetli olduğundan, sebebi azleder.

Hem müsebbebin gayesi, faidesi dahi, cahil ve camid olan esbabı ortadan atar, bir **Sâni'-i Hakîm**'in eline teslim eder.

Also, the **adornment** and **skill** on the face of effects **indicates** a **Wise Maker** Who wants to make His power known to **conscious beings** and desires to make Himself loved.

O wretched **worshipper of causes!** With what can you **explain** these **important** truths? How can you deceive yourself? If you have sense, rend the veil of causes

and declare: "He is One, He has no partners!" Be saved from innumerable **delusions!**

Twenty-Eighth Window

And among His signs is the creation of the heavens and the earth and the variations in your tongues and in your colours; verily in that are signs for those who know.

{Qur'an, 30:22.}

We look at the universe, and we see that a **wisdom** and **ordering** embrace everything from the **cells of the body** to the **totality of the world**.

We look at the cells of the body, and we see that through the command and according to the law of one **who considers what is beneficial for the body and administers it**, there is a significant **management** in those miniscule **cells**.

On the one hand a sort of **sustenance** is stored up in the stomach in the form of fat and expended **at the time of need**, and on the other in those tiny cells there is a **regulation** and **storing up**.

We look at plants, and a most **wise planning** and **nurturing** are apparent.

We look at animals, and we see a **rearing** and **nurturing** which are **generous** to the utmost degree.

We look at **the mighty elements** of the universe, and we see a **majestic government** and **illumination** following momentous aims.

We look at the universe as a whole, and we see a **perfect ordering** for **exalted** instances of wisdom and elevated aims, as though it was a country, a city, or a **palace**.

*As is described and proved in the First Stopping- Place of the Thirty-Second Word, from minute **particles** to the stars, not **the tiniest** place is left for **associating partners with God**.*

All beings are **in effect** so **interrelated** that one who cannot **subjugate** all the stars and hold them in his hand, cannot make a particle heed his claims to be its lord and sustainer.

It is necessary to own all the stars in order to be the true **sustainer** of a single particle.

Hem müsebbebin yüzündeki **tezyinat** ve **maharetler**, kendi kudretini **zîşuurlara** bildirmek isteyen ve kendini sevdirmek arzu eden bir **Sâni'-i Hakîm'e** **işaret eder**.

Ey **esbab-perest** biçare! Bu üç **mühim** hakikati ne ile **izah** edebilirsin? Sen nasıl kendini kandırabilirsin? Aklın varsa, esbab perdesini yırt.

"Vahdehu lâ şerîke leh" de, hadsiz **evhamdan** kurtul.

Yirmi Sekizinci Pencere

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ
السِّنْتِكُمْ وَالْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ

Şu kâinata bakıyoruz, görüyoruz ki: Hüceyrat-ı bedenden tut, tâ **mecmu-u âleme** şamil bir **hikmet** ve **tanzim** var.

Hüceyrat-ı bedene bakıyoruz, görüyoruz ki: **Mesalih-i bedeni gören ve idare eden** birisinin emriyle, kanunuyla o küçük **hüceyrelere** ehemmiyetli bir **tedbir** var.

Mideye, nasıl bir kısım **rızık**, iç yağı suretinde iddihar olup **vakt-i hacette** sarfedilir. Aynen o küçük hüceyrelere de, o **tasarruf** ve **iddihar** var.

Nebatata bakıyoruz, gayet **hakîmane** bir **terbiye**, bir **tedbir** görüyoruz.

Hayvanata bakıyoruz; nihayet derecede **kerimane** bir **terbiye** ve **iaşe** görüyoruz.

Kâinatın **erkân-ı azîmesine** bakıyoruz; mühim gayeler için **haşmetkârane** bir **tedvir** ve **tenvir** görüyoruz.

Âlemin mecmuuna bakıyoruz; muntazam bir memleket, bir şehir, bir **saray** hükmünde **âli** hikmetler, galî gayeler için **mükemmel bir tanzimat** görüyoruz.

(*Otuzikinci Söz'ün Birinci Mevkîfında izah ve isbat edildiği üzere*) bir **zerre**den tut, tâ yıldızlara kadar **zerre miktar** **şirke** yer bırakmıyor.

Öyle birbirlerine **manen münasebetdardır**lar ki; bütün yıldızları **müşahhar** etmeyen ve elinde tutmayan, bir zerreye rububiyetini dinlettiremez.

Bir zerreye hakikî **rab** olmak için, bütün yıldızlara sahip olmak lâzım gelir.

Furthermore, as is described and proved in the *Second Stopping-Place of the Thirty-Second Word*, one not capable of creating and arranging the heavens cannot make the individual features on the human face.

#32

That is to say, one who is not sustainer of all the heavens cannot make the distinguishing features on a single human face.

Thus, this is a window as large as the universe, which, if looked through, the following verses will also appear to the mind's eye, written on the pages of the universe in large letters:

God is the Creator of all things, and of all things He is the Guardian and Disposer * His are the keys of the heavens and the earth. {Qur'an, 39:62-3.}

One who does not see these has either no mind or no heart. Or he is an animal in human form!

Twenty-Ninth Window

And there is not a thing but extols His limitless glory and praise. {Qur'an, 17:44.}

One spring I was setting out on a journey, a stranger, and deep in contemplation.

While skirting a hill, a brilliant yellow buttercup struck my eye.

It immediately brought to mind the same species of buttercup I had seen long before in my native land and in other countries.

This meaning was imparted to my heart: whoever this flower is the seal of, the stamp of, the signature of, the impress of,

all the flowers of that species throughout the earth are surely His seals, His stamps.

After this notion of the seal, the following thought occurred to me: just as a seal stamped on a letter denotes the letter's author,

in the same way, this flower is a seal signifying the Most Merciful One.

And this hillock which is inscribed with the impresses of these species and written with the lines of these plants so full of meaning, is the missive of the flower's Maker.

This hill too is a seal. This plateau and plain have taken on the form of a missive of the Most Merciful One.

After this thought, the following fact came to mind: like a seal, everything ascribes all things to its own Creator; it proves each is the letter of its own scribe.

Hem (Otuzikinci Söz'ün İkinci Mevkıfında izah ve isbat edildiği üzere) semavatın halk ve tesviyesine muktedir olmayan, beşerin sîmasındaki teşahhusu yapamaz.

Demek bütün semavatın rabbi olmayan, bir tek insanın sîmasındaki alâmet-i farika olan nakş-ı sîmavîyi yapamaz.

İşte kâinat kadar büyük bir pencere ki; onunla bakılsa

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ * لَهُ مَقَالِيدُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

âyetleri, büyük harflerle kâinat sahifelerinde yazılı olduğu, akıl gözüyle de görülecek.

Öyle ise: Görmeyenin ya akli yok, ya kalbi yok veya insan suretinde bir hayvandır!

Yirmi Dokuzuncu Pencere

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

Bir bahar mevsiminde, garibane, mütefekkirane seyahata gidiyordum.

Bir tepeciğin eteğinden geçerken, parlak bir sarıçiçek nazarıma ilişti.

Eskiden vatanımda ve sair memleketlerde gördüğüm o cins sarıçiçekleri derhatır ettirdi.

Şöyle bir mana kalbe geldi ki: Bu çiçek kimin turrası ise, kimin sikkesi ise ve kimin mührü ise ve kimin nakşı ise;

elbette bütün zemin yüzündeki o nevi çiçekler, onun mühürleridir, sikkeleridir.

Şu mühür tahayyülünden sonra şöyle bir tasavvur geldi ki: Nasıl bir mühür ile mühürlenmiş bir mektub; o mühür, o mektubun sahibini gösterir.

Öyle de; şu çiçek, bir mühr-ü Rahmanîdir.

Şu enva'-ı nakışlarla ve manidar nebatat satırlarıyla yazılan şu tepecik dahi, bu çiçek Sâni'inin mektubudur.

Hem şu tepecik dahi bir mühürdür. Şu sahra ve ova bir mektub-u Rahmanî hey'atını aldı.

İşbu tasavvurdan şöyle bir hakikat zihne geldi ki: Her bir şey, bir mühr-ü Rabbanî hükmünde bütün eşyayı kendi Hâlıkına isnad eder. Kendi kâtibinin mektubu olduğunu isbat eder.

Thus, all things are windows onto **Divine unity** in such a way that each ascribes all things to a **Single One of Unity**.

That is to say, there is an impress so wonderful, an art so miraculous in each thing, and **especially** in each **living being**,

that the one who makes it and inscribes it so **meaningfully** can make all things, and the one who makes all things is certainly Him.

That is to say, one who cannot make all things cannot create a single thing.

#33

O heedless one! Look at the face of the universe! See **the pages of beings** one within the other like **letters of the Eternally Besought One**, each letter **stamped** with innumerable **seals of Divine unity**!

Who can **deny** the testimony of all these seals? What power can silence them?

Whichever of them you listen to with the ear of the heart, you will hear it declaring: "I **testify that there is no god but God!**"

Thirtieth Window

If there were in the heavens and the earth other gods besides God, there surely would have been confusion in both. {Qur'an, 21:22.} * Everything will perish save His countenance; His is the command, and to Him shall you return. {Qur'an, 28:88.}

This is the Window of **the scholars of theology** (kalam), **based on contingency** and **createdness**, and their highway for proving the **Necessarily Existent One**.

For all the details, we refer you to the scholars' great books like Sharh al-Mawaqif and Sharh al- Maqasid, and here only demonstrate one or two **rays** which spill on the **spirit from the effulgence of the Qur'an** and this Window.

It is as follows: It is the **requirement** of **dominion** and **rulership** not to accept **rivals**; they reject **partnership**; they repudiate **interference**.

It is because of this that if there are **two headmen** in a **village**, they will destroy its tranquillity and **order**.

Or if there are two **chief officials** in a **district**, or two **governors** in a **province**, they will cause **chaos**.

Or if there are two kings in a **country**, they will cause complete and **stormy** confusion.

Since a pale **shadow** and petty **example** of dominion and rulership in impotent human beings **needy for assistance** does not accept the interference of **rivals**, **opponents**, or **peers**,

İşte her bir şey, öyle bir pencere-i **tevhid**dir ki, bütün eşyayı bir **Vâhid-i Ehad**'e mal eder.

Demek her bir şeyde, **hususan zîhayat**larda öyle hârîka bir nakış, öyle mu'cizekâr bir san'at var ki;

onu öyle yapan ve öyle **manidar** nakşeden, bütün eşyayı yapabilir ve bütün eşyayı yapan, elbette O olacaktır.

Demek bütün eşyayı yapamayan, bir tek şeyi icad edemez.

İşte ey gafil! Şu kâinatın yüzüne bak ki: Birbiri içinde hadsiz **mektubat-ı Samedaniye** hükmünde olan **sahaif-i mevcudat** ve her bir mektub üstünde hadsiz **sikke-i tevhid** mühürleriyle **temhir edilmiş**.

Bütün bu mühürlerin şهادetlerini kim **tekzib** edebilir? Hangi kuvvet onları susturabilir?

Kalb kulağı ile hangisini dinlesen, "**Eşhedü en lâ ilâhe illâllah**" dediğini işitirsin.

Otuzuncu Pencere

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا
وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

Şu pencere, **imkân** ve **hudûsa müesses** umum **mütekellimîn**in penceresidir ve isbat-ı **Vâcib-ül Vücud**'a karşı caddeleridir.

Bunun tafsilâtını, "Şerh-ül Mevakif" ve "Şerh-ül Makasid" gibi muhakkiklerin büyük kitaplarına havale ederek, yalnız **Kur'anın feyzinden** ve şu pencereden **ruha** gelen bir-iki **şua** göstereceğiz.

Şöyle ki: **Âmiriyet** ve **hâkimiyetin muktezası**; **rakib** kabul etmemektir, **iştiraki** reddetmektir, **müdahale**yi ref'etmektir.

Onun içindir ki; küçük bir **köyde iki muhtar** bulunsa, köyün rahatını ve **nizamını** bozarlar.

Bir **nahiyede iki müdür**, bir **vilayette iki vali** bulunsa, herc ü merc ederler.

Bir **memlekette** iki padişah bulunsa, **fırtınalı** bir karmakarışıklığa sebebiyet verirler.

Madem hâkimiyet ve âmiriyetin gölgesinin zaîf bir **gölgesi** ve cüz'î bir **nümunesi**, **muavenete muhtaç** âciz insanlarda böyle **rakib** ve **zıddı** ve **emsalinin müdahalesini** kabul etmezse;

then you may compare how fully a rulership which is in the form of absolute sovereignty and a dominion at the degree of dominicality will enforce that law of the rejection of interference in **One Possessing Absolute Power**.

That is to say, the most definite and constant necessity of Godhead and dominicality are unity and singleness.

The clear proof and certain testimony to this are the perfect order and beautiful harmony in the universe.

There is such an order from the wing of a fly to the lamps in the heavens that

the intellect prostrates before it in wonder and appreciation, declaring: "Glory be to God! What wonders God has willed! How great are God's blessings!"

#34

Had there been an iota of space for partners to God, and had there been interference, as the verse, *If there were in the heavens and the earth other gods besides God, there would have been confusion in both* {Qur'an, 21:22.}

indicates,

the order would have been destroyed, the form changed, and signs of disorder would have appeared. But as the verses,

So turn your vision again: do you see any flaw? * Then turn your vision a second time; your vision will come back to you in a state dazzled and truly defeated {Qur'an, 67:3-4.}

state and point out,

however much the human gaze tries to find faults, it can find none anywhere, and returns worn out to its dwelling, the eye, and says to the fault-finding mind who sent it:

"I am worn out for nothing; there are no faults." This shows that the order and regularity are most perfect.

That is to say, the order in the universe is a definitive witness to Divine unity.

Come now, let us consider 'createdness'. The scholars of the theology stated:

"The world is subject to change. And everything which is subject to change is created. Every created thing has a creator, a maker. In which case, the universe has a preeternal creator."

And we say, yes, the universe is created. For we see that every century, indeed, every year and every season one universe, one world, goes and another comes.

This means that there is an All-Powerful One of Glory Who, creating the universe anew, creates a universe every year, indeed, every season, and every day, and shows it to the aware and conscious. Then He takes it back and puts another in its place.

acaba saltanat-ı mutlaka suretindeki hâkimiyet ve rububiyet derecesindeki âmiriyet, bir Kadîr-i Mutlak'ta ne derece o redd-i müdahale kanunu ne kadar esaslı bir surette hükmünü icra ettiğini kıyas et.

Demek uluhiyet ve rububiyetin en kat'î ve daimî lâzımı; vahdet ve infiraddır.

Buna bir bürhan-ı bahir ve şahid-i katî, kâinattaki intizam-ı ekmel ve insicam-ı ecmeldir.

Sinek kanadından tut, tâ semavat kandillerine kadar öyle bir nizam var ki;

akıl onun karşısında hayretinden ve istihsanından "Sübhanallah, mâşâallah, bârekâllah" der, secde eder.

Eğer zerre miktar şerike yer bulursa idi, müdahalesi olsa idi,

لَوْ كَانَ فِيهِمَا إِلَهًا إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا

âyet-i kerimesinin delaletiyle:

Nizam bozulacaktı, suret değişecekti, fesadın âsârı görünecekti. Halbuki

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ
كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ

delaletiyle ve şu ifade ile

nazar-ı beşer, kusuru aramak için ne kadar çabalasa, hiçbir yerde kusuru bulamayarak, yorgun olarak menzili olan göze gelip, onu gönderen münekkid akla diyecek:

"Beyhude yoruldu, kusur yok" demesiyle gösteriyor ki: Nizam ve intizam, gayet mükemmeldir.

Demek intizam-ı kâinat, vahdaniyetin kat'î şahididir.

Gel gelelim "hudûs"a. Mütakellimîn demişler ki:

"Âlem, mütegayyirdir. Her mütegayyir, hâdistir. Her bir hâdisin, bir muhdisi, yani mûcidi var. Öyle ise bu kâinatın kadîm bir mûcidi var. "

Biz de deriz: Evet kâinat hâdistir. Çünkü görüyoruz: Her asırda, belki her senede, belki her mevsimde bir kâinat, bir âlem gider, biri gelir.

Demek bir Kadîr-i Zülcelal var ki, bu kâinatı hiçten icad ederek her senede belki her mevsimde, belki her günde birisini icad eder, ehl-i şuura gösterir ve sonra onu alır, başkasını getirir.

He attaches one universe after the other like the links of a chain, and hangs them on **the string of time**.

For sure, the universes which appear from nothing and disappear before our eyes every spring, each a new universe **the same as this world**, are **miracles of the power of the Omnipotent One** Who creates them.

The One Who continuously creates and changes the worlds within the world most definitely created the world too. And He made the world and **the face of the earth** a guest-house for those great visitors.

Now let us come to the discussion of 'contingency'. The scholars of theology said:

"Contingency is equal in regard to both existence and non-existence."

That is, if **existence** and **non-existence** are both **equally** possible, one who will **specify**, **prefer**, and create is necessary.

For contingent beings cannot create one another in uninterrupted and never-ending chains of cause and effect.

Neither can one create another, and that the next, in the form of causation.

In which case there is a Necessarily Existent One Who creates them.

#35

They rendered **null** and void **the never-ending causal sequences** with the famous twelve categorical proofs called 'the ladder argument,' and **demonstrated causality to be impossible**.

They cut **the chains of causes** and proved the existence of the Necessarily Existent One.

And we say this: it is **more certain** and easier to demonstrate a **stamp peculiar to the Creator of All Things** on everything than causes being cut **at the extremities of the world** with the **proofs** refuting causality.

Through the **effulgence** of the Qur'an, all the Windows and all the Words are based on this principle.

Nevertheless, the point of **contingency** possesses an infinite **breadth**. It demonstrates the existence of **the Necessarily Existent One** in innumerable respects.

It is not **restricted** to the way of **the scholars of theology** – cutting the chains of causes, which **in truth** is a mighty and broad **highway**; it opens a path to **knowledge** of the Necessarily Existent One **by ways beyond count**.

It is as follows: We see that in its **existence**, its attributes, and its **lifetime**, while **hesitant** among innumerable **possibilities**, that is, among truly numerous ways and **aspects**,

Birbiri arkasına takıp zincirleme bir surette **zamanın şeridine** asıyor.

Elbette **bu âlem gibi** birer kâinat-ı müteceddide hükmünde olan her baharda gözümüzün önünde hiçten gelen ve giden kâinatları icad eden bir **Zât-ı Kadîr**'in **mu'cizat-ı kudretidirler**.

Elbette âlem içinde her vakit âlemleri halkedip değiştiren zât, mutlaka şu âlemi dahi O halketmiştir. Ve şu âlemi ve **rûy-i zemini**, o büyük misafirlere misafirhane yapmıştır.

Gelelim "imkân" bahsine. Müttekellimîn demişler ki:

"İmkân, mütesaviy-üt tarafeyn"dir.

Yani: **Adem** ve **vücut**, ikisi de **müsavî** olsa; bir **tahsis** edici, bir **tercih** edici, bir mücid lâzımdır.

Çünkü mümkinat, birbirini icad edip teselsül edemez.

Yahut o onu, o da onu icad edip devir suretinde dahi olamaz.

Öyle ise bir Vâcib-ül Vücut vardır ki, bunları icad ediyor.

Devir ve **teselsülü**, on iki bürhan yani arşî ve süllemî gibi namı ile **müsemma** meşhur on iki delil-i kat'î ile devri **ibtal etmişler** ve teselsülü **muhal göstermişler**.

Silsile-i esbabı kesip, Vâcib-ül Vücut'un vücudunu isbat etmişler.

Biz de deriz ki: Esbab, teselsülün **berahini** ile **âlemin** nihayetinde kesilmesinden ise, her şeyde **Hâlık-ı Külli Şey'e has sikkeyi** göstermek **daha kat'î**, daha kolaydır.

Kur'anın **feyziyle** bütün Pencerele ve bütün Sözler, o esas üzerine gitmişler.

Bununla beraber **imkân** noktasının hadsiz bir **vüs'atı** var. Hadsiz cihetlerle **Vâcib-ül Vücut**'un vücudunu gösteriyor.

Yalnız, **müttekellimîn**'in teselsülün kesilmesi yoluna, (**elhak** geniş ve büyük olan o **caddeye**) **münhasır** değildir. Belki **hadd ü hesaba gelmeyen yollar ile**, Vâcib-ül Vücut'un **marifetine** yol açar.

Şöyle ki: Her bir şey **vücutunda**, sıfâtında, **müddet-i bekasında** hadsiz **imkânat**, yani gayet çok yollar ve cihetler içinde **mütereddîd** iken, görüyoruz ki;

each thing follows a **well-ordered** way in regard to its being in innumerable respects.

Its attributes also are given it in a **particular** way. All the attributes and **states** which it changes throughout its life are specified in the same fashion.

This means it is impelled on a wise way amid innumerable ways through the **will** of **one who specifies**, the **choice** of **one who chooses**, and the **creation** of a **wise creator**. He clothes it with well-ordered attributes and states.

Then it is taken out of **isolation** and made **part** of a **compound** body, and the possibilities **increase**, for they may be found in that body in thousands of ways.

Whereas among those fruitless possibilities, it is given a particular, fruitful **state**, whereby important results and **benefits** are obtained from that body, and it is made to carry out important **functions**.

Then the body is made a **component** of another body. Again the possibilities increase, for it could exist in thousands of ways.

Thus, it is given one state among those thousands of ways. And through that state it is made to perform important functions; and so on.

It progressively demonstrates more certainly the necessary existence of an **All-Wise Planner**.

It makes known that it is being impelled by the command of an **All-Knowing Commander**.

Body within body, each has a function, a well-ordered duty, in all the compounds that one within the other themselves become components of larger **compounds**, and has relationships particular to each,

in the same way that a soldier has a function and **well-ordered** duty in his **squad**, his company, his **battalion**, his **regiment**, his **division**, and his army, and a relationship particular to each of these sections, **one within the other**.

A **cell** from the **pupil** of your eye has a duty in your eye and a **relationship** with it, and has **wise** functions and duties in your head as a **whole** and a relationship with it.

If it confuses these the tiniest **jot**, the **health** and **organization** of the body will be spoilt.

#36

It has particular functions with regard to each of the veins, **the sensory and motor nerves**, and even the body as a whole, and wise relations with them.

That **specified** state has been given it within thousands of **possibilities** through the wisdom of an **All-Wise Maker**.

In just the same way, each of the creatures in the universe testifies to **the Necessarily Existent One** through the particular being, the **wise form**, the **beneficial attributes** given it among numerous possibilities.

o hadsiz cihetler içinde vücudça **muntazam** bir yolu takip ediyor.

Her bir sıfatı da **mahsus** bir tarzda ona veriyor. Müddet-i bekasında bütün değiştirdiği sıfat ve **haller** dahi, böyle bir tahsis ile veriliyor.

Demek bir **muhassısın iradesiyle**, bir **mürecihin tercihiyle**, bir **mûcid-i hakîmin icadıyla** ki; hadsiz yollar içinde, hikmetli bir yolda onu sevkeder, muntazam sıfatı ve ahvali ona giydiriyor.

Sonra **infiraddan** çıkarıp, bir **terkibli** cisme **cüz'** yapar, imkânat **ziyadeleşir**. Çünkü o cisimde binler tarzda bulunabilir.

Halbuki neticesiz o vaziyetler içinde neticeli, mahsus bir **vaziyet** ona verilir ki; mühim neticeleri ve **faideleri** ve o cisimde **vazifeleri** gördürülüyor.

Sonra o cisim dahi diğer bir cisme **cüz'** yaptırılıyor. İmkânat daha ziyadeleşir. Çünkü binlerle tarzda bulunabilir.

İşte o binler tarz içinde, bir tek vaziyet veriliyor. O vaziyet ile mühim vazifeler gördürülüyor ve hâkeza.

Gittikçe daha ziyade kat'î bir **Hakîm-i Müdebbir**'in vücudu vücudunu gösteriyor.

Bir **Âmir-i Âlîm**'in emriyle sevk edildiğini bildiriyor.

Cisim içinde cisim, birbiri içinde cüz' olup giden bütün bu **terkiblerde**;

nasıl bir nefer, **takımında**, bölüğünde, **taburunda**, **alayında**, **fırkasında**, ordusunda **mütedâhil** o heyetlerden her birisine mahsus birer vazifesi, hikmetli birer nisbeti, **intizamlı** birer hizmeti bulunuyor.

Hem nasıl ki senin **gözbebeğinden** bir **hüceyre**; gözünde bir **nisbeti** ve bir vazifesi var. Senin başın **heyet-i umumiyesi** nisbetine dahi, **hikmetli** bir vazifesi ve hizmeti vardır.

Zerre miktar şaşırsa, **sıhhat** ve **idare-i** beden bozulur.

Kan damarlarına, **his ve hareket a'sablarına**, hattâ bedenin heyet-i umumiyesinde birer mahsus vazifesi, hikmetli birer vaziyeti vardır.

Binlerle **imkânat** içinde, bir **Sâni'-i Hakîm**'in hikmetiyle o **muayyen** vaziyet verilmiştir.

Öyle de: Bu kâinattaki mevcudat, her biri kendi zâtı ile, sıfatı ile çok imkânat yolları içinde has bir vücudu ve **hikmetli** bir **sureti** ve **faideli sıfatları**, nasıl bir **Vâcib-ül Vücud**'a şehadet ederler.

So too when they enter **compounds**, those creatures proclaim their **Maker** with a different tongue in each **compound**.

Step by step till the greatest compound, through their **relations**, **functions**, and duties, they testify to the necessary existence, **choice**, and **will** of their **All-Wise Maker**.

Because the one who situates a thing in all the compounds while preserving its **wise relations**, must be the **Creator** of all the compounds.

That is to say, it is as though one single thing testifies to Him with thousands of **tongues**.

Thus, from the point of view of contingency, the testimony to **the existence of the Necessarily Existent One** is as numerous, not as the number of beings in the universe, but as the **attributes** of **beings** and the **compounds** they form.

O heedless one! One who does not hear this testimony, these voices which fill the universe, must be dead and unreasoning, is that not so? Come on, you say.

Thirty-First Window

We have created man in the best of forms. {Qur'an, 95:4.} * And in the earth there are signs for those who are certain * And in your own selves; will you not then not see? {Qur'an, 51:20-1.}

This Window is the Window of man, and it is concerned with man's self.

For **more elaborate discussions** of it in this respect, we refer you to the **detailed** books of the thousands of **learned and scholarly saints**, and here only point out a few principles we have received from **the effulgence of the Qur'an**.

It is like this: As is explained in the Eleventh Word, "Man is a missive so **comprehensive** that **through his self**, **Almighty God makes perceived** to him all His **Names**." For the details we refer you to the other Words, and here only explain three Points.

#37

First Point

Man is a mirror to **the Divine Names** in three aspects.

The First Aspect: Like the **darkness** of the night shows up light, so through his **weakness** and **impotence**, his **poverty** and **need**, his **defects** and faults,

man makes known the **power**, **strength**, **riches**, and **mercy** of an All-Powerful One of Glory, and so on.. he acts as a mirror to numerous **Divine attributes** in this way.

Öyle de: **Mürekkebat**a girdikleri vakit, her bir **mürekkebe** daha başka bir lisanla yine **Sâni**'ini ilân eder.

Git gide, tâ en büyük mürekkebe kadar **nisbeti**, **vazifesi**, hizmeti itibariyle **Sâni-i Hakîm**'in vücub-u vücuduna ve **ihtiyarına** ve **iradesine** şahadet eder.

Çünkü bir şeyi, bütün mürekkebat **hikmetli münasebetleri** muhafaza suretinde yerleştiren, bütün o mürekkebatın **Hâlık**'ı olabilir.

Demek bir tek şey, binler **lisanlar**la ona şahadet eder hükmündedir.

İşte kâinatın mevcudatı kadar değil, belki **mevcudatın sıfât** ve **mürekkebatı** adedince imkânât noktasından da **Vâcib-ül Vücut'un vücuduna** karşı şahadetler geliyor.

İşte ey gafil! Kâinatı dolduran bu şahadetleri, bu sadâları işitmek, ne derece sağır ve akılsız olmak lâzım geliyor? Haydi sen söyle.

Otuz Birinci Pencere

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ
لِّلْمُوقِنِينَ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

Şu pencere insan penceresidir ve enfüsüdür.

Ve enfüsî cihetinde şu pencerenin **tafsilâtını** binler **muhakkikîn-i evliyanın mufassal** kitaplarına havale ederek yalnız **feyz-i Kur'an**'dan aldığımız birkaç esasa işaret ederiz.

Şöyle ki: On Birinci Söz'de beyan edildiği gibi: "İnsan, öyle bir nüsha-i **câmi**dir ki: **Cenab-ı Hak** bütün **esmasını**, insanın **nefsi ile** insana **ihvas ediyor**." Tafsilâtını başka Sözlere havale edip yalnız üç noktayı göstereceğiz.

Birinci Nokta

İnsan, üç cihetle **esma-i İlahiyeye** bir âyinedir.

Birinci Vecih: Gecede **zulûmat**, nasıl nuru gösterir. Öyle de: İnsan, **za'f** u **acziye**, **fakr** u **hacatiyle**, **naks** u kusuruyla,

bir Kadîr-i Zülcelal'in **kudretini**, **kuvvetini**, **gınasını**, **rahmetini** bildiriyor ve hâkeza pek çok **evsaf-ı İlahiyeye** bu suretle âyinedarlık ediyor.

Even, through searching for a **point of support** in his infinite impotence and boundless weakness in the face of his **innumerable enemies**, his **conscience** perpetually looks to **the Necessarily Existent One**.

And since he is compelled in his utter poverty and endless need to seek for a **point of assistance** in the face of his innumerable **aims**,

his conscience in that respect all the time leans on the **court** of an **All-Compassionate One of Riches** and opens its hands in supplication to Him.

That is to say, in regard to this point of support and point of assistance in the conscience, two small windows are opened onto **the court of mercy** of **the All-Powerful and All-Compassionate One**, which may all the time be looked through.

The Second Aspect of being mirror-like is this: through particulars like his **partial knowledge**, **power**, **senses of sight and hearing**, **ownership** and **sovereignty**, which are sorts of samples given to him,

man acts as a mirror to the knowledge, power, **sight**, **hearing**, and **sovereignty of dominicality** of **the Master of the Universe**; he understands them and makes them known.

For example, he says: "Just as I make this house and know how to make it, and I see it and own it and administer it,

so the mighty **palace** of the universe has a Maker. Its Maker knows it, sees it, makes it, **administers** it." And so on.

The Third Aspect of being mirror-like: man acts as a **mirror** to the Divine Names, the imprint of which are upon him.

There are more than seventy Names the **impresses** of which are **apparent** in man's **comprehensive nature**. These have been described **to a degree** at the start of the Third Stopping- Place of the Thirty-Second Word.

For example, through his creation, man shows the Names of **Maker** and **Creator**;

through his being on the '**most excellent of patterns**,' the Names of **Most Merciful** and **All-Compassionate**,

and through the fine way he is nurtured and raised, the Names of **All-Generous** and **Granter of Favours**, and so on;

he shows the differing impresses of different Names through all his **members** and faculties, all his organs and **limbs**, all his **subtle senses** and faculties, all his **feelings** and **emotions**.

That is to say, just as among the Names there is a **Greatest Name**, so among the **impresses** of those Names there is a **greatest impress**, and that is man.

Hattâ hadsiz aczinde ve nihayetsiz za'fında, **hadsiz a'dasına** karşı bir **nokta-i istinad** aramakla, **vicdan** daima **Vâcib-ül Vücut**'a bakar.

Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hacatı içinde, nihayetsiz **maksadlar**a karşı bir **nokta-i istimdad** aramağa mecbur olduğundan,

vicdan daima o noktadan bir **Ganiyy-i Rahîm**'in **dergâhına** dayanır, dua ile el açar.

Demek her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdad cihetinde iki küçük pencere, **Kadîr-i Rahîm**'in **bârigâh-ı rahmetine** açılır, her vakit onunla bakabilir.

İkinci Vecih âyinedarlık ise: İnsana verilen nûmuneler nev'inden **cüz'î ilim**, **kudret**, **basar**, **sem'**, **mâlikiyet**, **hâkimiyet** gibi cüz'iyat ile

Kâinat Mâlikî'nin ilmine ve kudretine, **basarına**, **sem'**ine, **hâkimiyet-i rububiyetine** âyinedarlık eder. Onları anlar, bildirir.

Meselâ: Ben nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve görüyorum ve onun mâlikiyim ve idare ediyorum.

Öyle de şu koca kâinat **sarayının** bir ustası var. O usta onu bilir, görür, yapar, **idare eder** ve hâkeza.

Üçüncü Vecih âyinedarlık ise: İnsan, üstünde nakışları görünen esma-i İlahiyeye **âyinedarlık eder**.

Otuzikinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'nın başında **bir nebze** izah edilen insanın **mahiyet-i câmiasında** **nakışları zâhir** olan yetmişten ziyade esma vardır.

Meselâ: Yaradılışından **Sâni'**, **Hâlık** ismini

ve **hüsn-ü takviminden** **Rahman** ve **Rahîm** isimlerini

ve hüsn-ü terbiyesinden **Kerim**, **Latif** isimlerini ve hâkeza.

Bütün **âzâ** ve âlâtıyla, cihazat ve **cevarihiyle**, **letaif** ve maneviyatıyla, **havas** ve **hissiyatıyla** ayrı ayrı esmanın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor.

Demek nasıl esmada bir **ism-i a'zam** var, öyle de o esmanın **nukuşunda** dahi bir **nakş-ı a'zam** var ki, o da insandır.

O you who considers himself to be a true man! Read yourself! You may otherwise be either animal-like or inanimate!

#38

Second Point

This points to an important **mystery** of **Divine oneness**. It is like this:

The relationship between man's **spirit** and his body is such that it causes all his **members** and **parts** to assist one another.

That is, man's spirit is a **commanding law** from among **the laws pertaining to creation** –the manifestation of **Divine will**– which has been clothed in **external existence**, and is a **subtle dominical faculty**.

Thus, in administering the parts of the body, and hearing their **immaterial** voices, and seeing their **needs**, they do not form **obstacles** to one another, nor do they confuse the spirit.

Near and far are the same **in relation** to the spirit. They do not veil one another. If the spirit wishes, it can bring the majority to the **assistance** of one.

If it wishes, **it can** know, **perceive**, and administer through each part of the body. Even, if it **acquires** great **luminosity**, it may see and hear through all the parts.

In the same way,

And God's is highest similitude, {Qur'an, 16:60.}

since the spirit, **a commanding law of Almighty God**, displays this ability in the body and members of man, **who is the microcosm**,

surely, the boundless acts, the innumerable **voices**, the endless **supplications**, the uncountable matters in the universe, **which is the macrocosm**,

will present no difficulty to **the all-embracing will** and **absolute power** of **the Necessarily Existent One**. They will not form obstacles to one another.

They will not occupy that **All-Glorious Creator**, nor confuse Him. He sees them all **simultaneously**, and hears all the voices simultaneously. Close and distant are the same for Him.

If He wishes, He sends all to the assistance of one. He can see everything and hear their voices through everything. He knows everything through everything, **and so on**.

Third Point

Life has a most important **nature** and significant function,

Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku! Yoksa hayvan ve **camid** hükmünde insan olmak ihtimali var!

İkinci Nokta

Mühim bir **sırr-ı ehadiyete** işaret eder. Şöyle ki:

İnsanın nasıl **ruhu** bütün cesedine öyle bir münasebeti var ki: Bütün **âzâsını** ve **eczasını** birbirine yardım ettirir.

Yani, **irade-i İlahiye cilvesi** olan **evamir-i tekviniye** ve o emirden **vücut-u haricî** giydirilmiş bir **kanun-u emrî** ve **latife-i Rabbaniyeye** olan ruh, **{bk. İsrâ Sûresi, 17:85}**

onların idaresinde, onların **manevî** seslerini hissetmesinde ve **hacetlerini** görmesinde birbirine **mani** olmaz, ruhu şaşırtmaz.

Ruha **nisbeten** uzak-yakın bir hükmünde. Birbirine perde olmaz. İsterse, çoğunu birinin **imdadına** yetiştirir.

İsterse bedeninin her cüz'ü ile bilebilir, **hissedebilir**, idare edebilir. Hattâ çok **nuraniyet kesbetmiş** ise, her bir cüz'ü ile görebilir ve işitebilir.

Öyle de:

وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى

Cenab-ı Hakk'ın madem onun **bir kanun-u emri** olan ruh, **küçük bir âlem olan** insan cisminde ve a'zasında bu vaziyeti gösteriyor.

Elbette **âlem-i ekber olan kâinata** o **Zât-ı Vâcib-ül Vücut'un irade-i külliyesine** ve **kudret-i mutlakasına**

hadsiz fiiller, hadsiz **sadâlar**, hadsiz **dualar**, hadsiz işler, hiçbir cihette ona ağır gelmez, birbirine mani olmaz.

O **Hâlık-ı Zülcelal'i** meşgul etmez, şaşırtmaz. Bütününü **birden** görür, bütün sesleri birden işitir. Yakın uzak birdir.

İsterse, bütününü birinin imdadına gönderir. Her şey ile her şeyi görebilir, seslerini işitebilir ve her şey ile her şeyi bilir **ve hâkeza**.

Üçüncü Nokta

Hayatın pek mühim bir **mahiyeti** ve ehemmiyetli bir vazifesi var.

but since it has been discussed in detail in the Window on Life [the Twenty-Third Window] and in the Eighth Phrase of the Twentieth Letter, we refer you to those, and here only make the following reminder.

The **impresses** in life, which, **intermingled**, *boil up in the form of emotions*, point to numerous Names and **essential Divine qualities**.

They act as mirrors reflecting the essential qualities of the **Ever-Living and Self-Subsistent One** in most brilliant fashion.

But this is not the time to **explain** this mystery to those who do not recognize God or do not yet fully **affirm** Him, and so we here close this door.

#39

Thirty-Second Window

It is He Who has sent His Messenger with Guidance and the Religion of Truth to make it prevail over all religion, and God is sufficient as witness. {Qur'an, 48:28.}

Say: O men! I am sent unto you all as the Messenger of God, to Whom belongs the dominion of the heavens and the earth, there is no God but He; it is He Who gives life and death. {Qur'an, 7:158.}

This is the Window of the Prophet Muhammad (Peace and blessings be upon him), the Sun of the skies of messengership, indeed, the Sun of Suns.

Since it has been proved in the Thirty-First Word, **the Treatise on the Ascension**, in the Nineteenth Word, **the Treatise on the prophethood of Muhammad** (Peace and blessings be upon him), and in nineteen signs of the Nineteenth Letter, how **luminous** and **evident** is this most brilliant, large, and light-giving window,

we shall think of those two Words, and that Letter and its Nineteenth Sign, and refer the word to them. For now we just say this:

Muhammad (Peace and blessings be upon him), **the living, articulate proof of Divine unity**, **demonstrated and proclaimed Divine unity** throughout his life with the two wings of **messengership** and **sainthood**,

that is, with a strength that comprised the consensus of all the prophets who had preceded him and the unanimity of the saints and purified scholars who came after him.

He opened up a window onto **knowledge of God** as broad and brilliant and luminous as **the World of Islam**.

Millions of **purified and veracious scholars** like Imam Ghazzali, Imam-i Rabbani, Muhyiddin al-'Arabi, and 'Abd al-Qadir Geylani look through that Window, and show it also to others.

Fakat o bahis, Hayat Penceresinde ve Yirminci Mektub'un Sekizinci Kelimesinde tafsili geçtiğinden ona havale edip yalnız bunu ihtar ederiz ki:

Hayatta **hissiyat suretinde kaynayan memzuç nakışlar**; pek çok esma ve **şuunat-ı zâtiye**ye işaret eder.

Gayet parlak bir surette **Hayy-u Kayyum**'un şuunat-ı zâtiyesine âyinedarlık eder.

Şu sırrın **izahı**, Allah'ı tanımayanlara ve daha tam **tasdik** etmeyenlere karşı zamanı olmadığından kapıyı kapıyoruz.

Otuz İkinci Pencere

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَىٰ
الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ
مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ

Şu pencere, sema-i risaletin güneşi, belki güneşler güneşi olan Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'ın penceresidir.

Şu gayet parlak ve pek büyük ve çok nurani pencere Otuzbirinci Söz olan **Mi'rac Risalesi**yle, Ondokuzuncu Söz olan **Nübüvvet-i Ahmediye** (**Aleyhissalâtü Vesselâm**) **Risalesinde** ve ondokuz işaretli olan Ondokuzuncu Mektub'da, ne derece **nurani** ve **zahir** olduğu isbat edildiğinden,

o iki Sözü ve o Mektubu ve o Mektubun Ondokuzuncu İşaretini bu makamda düşünüp, sözü onlara havale edip, yalnız deriz ki:

Tevhidin bir bürhan-ı nâtikî olan Zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm **risalet** ve **velayet** cenahlarıyla,

yani kendinden evvel bütün enbiyanın tevatürle icma'larını ve ondan sonraki bütün evliyanın ve asfiyanın icma'kârane tevatürlerini tazammun eden bir kuvvetle bütün hayatında bütün kuvvetiyle vahdaniyeti gösterip ilân etmiş.

Ve **Âlem-i İslâmiyet** gibi geniş, parlak, nurani bir pencereyi, **marifetullah**a açmıştır.

İmam-ı Gazalî, İmam-ı Rabbanî, Muhyiddin-i Arabî, Abdülkadir-i Geylanî gibi milyonlar **muḥakkikîn-i asfiya** ve **siddikîn** o pencereden bakıyorlar, başkalarına da gösteriyorlar.

Is there any veil that can obscure a Window such as this?
Can the person who accusingly does not look through this
Window be said to possess reason? Come on, you say!

#40

Thirty-Third Window

Praise be to God, Who has revealed to His servant the Book, and has allowed no crookedness therein. {Qur'an, 18:1.} * Alif. Lam. Ra. A Book which We have revealed to you, in order that you might lead mankind out of darkness into light. {Qur'an, 14:1.}

Think of all the Windows we have mentioned as being a few **drops** from the ocean of the Qur'an,

then you will be able to compare how many **lights of Divine unity** like the **water of life** the Qur'an contains.

But even if the Qur'an, the **source** and **origin** and fountain of all those Windows, is considered in an extremely **brief** and simple manner,

it still forms a most brilliant, luminous, **comprehensive Window**.

To see how certain and shining and luminous this Window is, we refer you to **the Treatise on the Miraculousness of the Qur'an**, the Twenty-Fifth Word, and to the Eighteenth Sign of the Nineteenth Letter.

And **beseeking the Merciful Throne** of the **All- Glorious One**, Who sent us the Qur'an, we say:

Oh our Sustainer! Do not take us to task if we forget or unwittingly do wrong! {Qur'an, 2:285.} * Oh our Sustainer! Let not our hearts deviate now after You have guided us! {Qur'an, 3:8.} * Oh our Sustainer! Accept this from us; indeed You are the All-Hearing, the All- Seeing! {Qur'an, 2:127.} * And turn unto us; for You are the Oft-Returning, Most Compassionate. {Qur'an, 2:128.}

Acaba böyle bir pencereyi kapatacak bir perde var mı? Ve onu ittiham edip, bu pencereden bakmayanın akli var mı? Haydi sen söyle!

Otuz Üçüncü Pencere

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ
عِوَجًا قَيِّمًا الرَّ كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ
الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

Bütün geçmiş pencereler, Kur'an denizinden bazı **katreler** olduğunu düşün.

Sonra Kur'anda ne kadar **âb-ı hayat** hükmünde olan **envâr-ı tevhid** var olduğunu kıyas edebilirsin.

Fakat bütün o pencerelerin **menba**ı ve **madeni** ve aslı olan Kur'ana gayet **mücmel** bir surette, gayet basit bir tarzda bakılsa dahi,

yine gayet parlak, nurani bir **pencere-i câmi**adır.

O pencere ne kadar kat'î ve parlak ve nurani olduğunu, Yirmibeşinci Söz olan **İ'caz-ı Kur'an Risalesine** ve Ondokuzuncu Mektub'un Onsekizinci İşaretine havale ediyoruz.

Ve Kur'anı bize gönderen **Zât-ı Zülcelal**'in **Arş-ı Rahmanîsine** niyaz edip deriz:

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا لَا تَزِغْ قُلُوبَنَا
بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
وَتُبَّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

Note

God willing, this Thirty-Third Letter of Thirty-Three Windows will bring to belief those without belief, strengthen the belief of those whose belief is weak,

make certain the belief of those whose belief is strong but imitative, give greater breadth to the belief of those whose belief is certain,

lead to progress in knowledge of God –the basis and means of all true perfection– for those whose belief has breadth, and open up more brilliant vistas for them.

You cannot say, therefore, that “One window is enough for me,”

because if your reason is satisfied, your heart wants its share as well, and so will your spirit want its share.

Your imagination will also want its share of the light. The other Windows are also necessary, therefore, for each contains different benefits.

In the Treatise on the Ascension of the Prophet Muhammad (PBUH), it was primarily the believer who was addressed, while the atheist was in the position of listener.

But in this treatise, it is the denier who is addressed, while it is the believer who is in the position of listener. This should be taken into consideration when looking at it.

Unfortunately, due to an important reason, this letter was written with extreme speed. It has also remained in the state of the first draft.

There will certainly therefore be some irregularities and defects in the way it is expressed, which are due to me.

I request of my brothers then that they look at it with tolerance, and correct it if they are able, and pray for my forgiveness.

Peace be on those who follow Guidance, and may those who follow their own desires be censured.

Glory be unto You! We have no knowledge save that which You have taught us; indeed You are All-Knowing, All-Wise. {Qur'an, 2:32.}

O God, grant blessings and peace to the one whom You sent as a Mercy to All the Worlds, and to his Family and Companions, and grant them peace. Amen.

İhtar

Şu Otuz Üç Pencereleli olan Otuz Üçüncü Mektub, imanı olmayanı inşaallah imana getirir. İmanı zaîf olanın imanını kuvvetleştirir.

İmanı kavî ve taklidî olanın imanını tahkikî yapar. İmanı tahkikî olanın imanını genişlettirir.

İmanı geniş olana bütün kemalât-ı hakikiyenin medarı ve esası olan marifetullahta terakkiyat verir; daha nurani, daha parlak manzaraları açar.

İşte bunun için, "Bir pencere bana kâfi geldi, yeter" diyemezsin.

Çünkü senin aklına kanaat geldi, hissesini aldı ise; kalbin de hissesini ister, ruhun da hissesini ister.

Hattâ hayal de o nurdan hissesini isteyecek. Binaenaleyh her bir pencerenin ayrı ayrı faideleri vardır.

Mi'rac Risalesi'nde asıl muhatab, mü'min idi; mülhid ikinci derecede istima' makamında idi.

Şu risalede ise muhatab, münkiridir; istima' makamlarında mü'mindir. Bunu düşünüp öylece bakmalı.

Fakat maatteessüf mühim bir sebebe binaen şu mektub gayet sür'atle yazıldığından ve hattâ müsvedde halinde kaldığından,

elbette bana ait olan tarz-ı ifadede müşevveşiyet ve kusurlar olacaktır.

Nazar-ı müsamaha ile bakmalarını ve ellerinden gelirse islahlarını ve mağfiret ile bana dua eylemelerini ihvanlarımdan isterim.

وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ وَالْمَلَأُ عَلَىٰ مَنْ اتَّبَعَ
الهُوَىٰ

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ
الْحَكِيمُ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَىٰ مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ وَعَلَىٰ
آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ أَمِينَ